

deKanttekening

MAGAZINE

MAART 2021 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

**Van GroenLinks tot de VVD:
dit zeggen hun programma's
over vluchtelingen**

**Ulysse Ellian (VVD):
'Vrijheid betekent ook: je
wapenen tegen onvrijheid'**

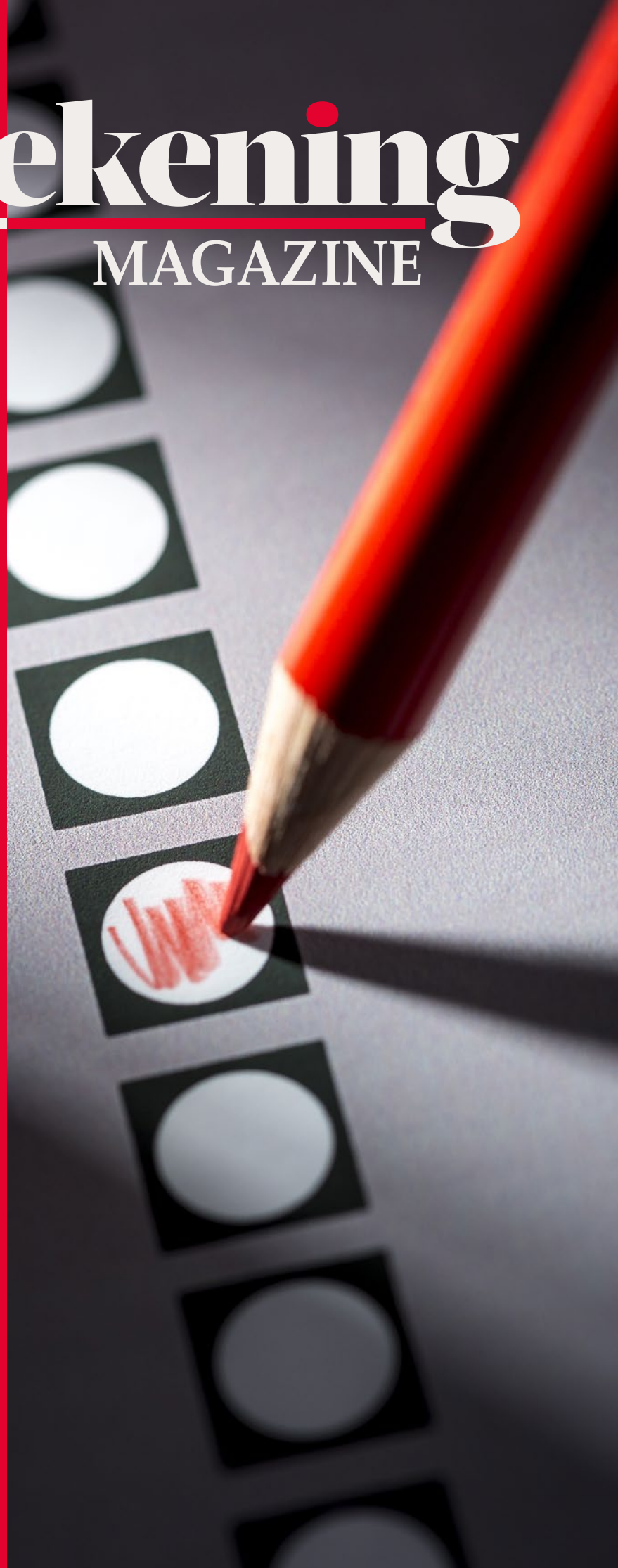
**Mohammed Mohandis
(PvdA): 'We praten over
afkomst in plaats van
toekomst'**

**Rebekka Timmer (BIJ1):
'Racisme is een systeem, net
zoals kapitalisme dat is'**

**Samira Rafaela (D66): 'Ik
hou van Nederland. Maar
de toeslagenaffaire kan écht
niet'**

**Niels van den Berge
(GroenLinks): 'Bedrijven
komen nog te vaak weg met
stagediscriminatie'**

**Gastcolumns door:
Sylvana Simons (BIJ1)
Mustafa Amhaouch (CDA)
Joan Nunnely (D66)
Sofyan Mbarki (PvdA)**

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Maart 2021
Jaargang 4 - nr. 40

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Chris Aalberts, Mustafa Amhaouch,
Tayfun Balcik, José Boon, Vera
Boonman, Jaime Donata, Thomas von
der Dunk, Dave Ensberg-Kleijkers,
Han Entzinger, Fitria Jelyta, Lody van
de Kamp, Ewout Klei, Sofyan Mbarki,
Joan Nunnely, Sylvana Simons,
Süheyla Yalcin

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij. Moedig. Inclusief.

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

Ulysse Ellian (VVD): 'Vrijheid betekent ook: je wapenen tegen onvrijheid'

● VERKIEZINGEN

6

14

Mohammed Mohandis (PvdA): 'We praten over afkomst in plaats van toe- komst'

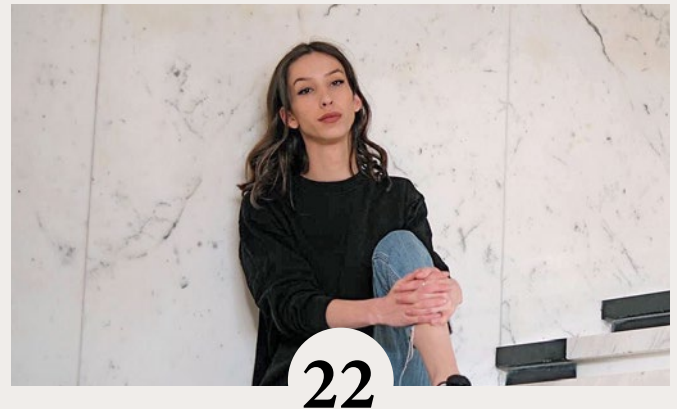
● VERKIEZINGEN

● VERKIEZINGEN

- 6 Ulysse Ellian (VVD): 'Vrijheid betekent ook: je wapenen tegen onvrijheid'
- 8 Chris Aalberts - Tijd dat Kauthar Bouchallikht betere adviseurs krijgt
- 9 Han Entzinger - Het mislukte asielbeleid van Rutte II
- 10 Een verbod op de PVV en FvD: goed idee?
- 12 Süheyla Yalcin - OK boomer, hier komt de zoomer
- 14 Mohammed Mohandis (PvdA): 'We praten over afkomst in plaats van toekomst'
- 16 Sylvana Simons (BIJ1) - Ministerie voor 'De-islamisering': we staan erbij en kijken ernaar
- 17 Mustafa Amhaouch (CDA) - De wijze lessen van mijn vader
- 18 Van GroenLinks tot de VVD: dit zeggen hun programma's over vluchtelingen
- 22 Rebekka Timmer (BIJ1): 'Racisme is een systeem, net zoals kapitalisme dat is'
- 24 Joan Nunnely (D66) - Alleen samen doorbreken we de stilte
- 25 Sofyan Mbarki (PvdA) - Omdenken: afkomst is slechts een deel van je identiteit

Van GroenLinks tot de VVD: dit zeggen hun programma's over vluchtelingen

● VERKIEZINGEN

**Rebekka Timmer (BIJ1): 'Racisme
is een systeem, net zoals
kapitalisme dat is'**

● VERKIEZINGEN

**Niels van den Berge (GroenLinks):
'Bedrijven komen nog te vaak
weg met stagediscriminatie'**

● INTERVIEW

● **SAMENLEVING**

- 26 Wanneer je kinderen vastzitten in een Turkse cel: 'Zekerheid heb ik nooit'
- 28 De islam als emancipatiemotor: 'Het feminisme is al te vinden in de Koran'

● **WERELD**

- 30 Advocaten in Turkije: wie de verkeerde cliënt verdedigt, wordt zelf vervolgd
- 34 Turkse journalist in ballingschap: 'Zelfs in vrije landen is ons werk heel lastig'

● **INTERVIEW**

- 36 Samira Rafaela (D66): 'Ik hou van Nederland. Maar de toeslagenaffaire kan écht niet'
- 40 Tijd om de jihad tegen radicalisering op te voeren
- 42 Niels van den Berge (GroenLinks): 'Bedrijven komen nog steeds te vaak weg met stagediscriminatie'

● **OPINIE**

- 44 Tayfun Balcik - Als je Turken enigszins wilt begrijpen, kijk dan *Bir Baskadir*
- 45 Thomas von der Dunk - Is tuinieren racistisch?
- 46 Dave Ensberg-Kleijkers - Een betere overheid begint bij andere politiek
- 47 Lody van de Kamp - Mag ik eigenlijk wel lachen?

BEELD: YOUTUBE

Turkse minister: niet Gülen, maar Amerika bedacht de coup van 2016

De islamitische geestelijke Fethullah Gülen en zijn aanhangers, dikwijls door Turkije aangewezen als schuldigen achter de coup van 2016, fungeerden slechts als marionetten van Amerika. Dat beweert de Turkse minister Süleyman Soylu (Binnenlandse Zaken).

Gülen zelf heeft altijd ontkend iets met de coup te maken te hebben. Toch houdt de regering van president Erdogan sinds 2016 een klopjacht tegen de beweging achter Gülen. Tienduizenden mensen zijn sindsdien ontslagen en in de gevangenis beland.

Het is volgens minister Soylu geen toeval dat Gülen in de Verenigde Staten woont, zegt hij in het Turkse tv-programma *Haber Global* (foto).

Gülen en zijn sympathisanten hebben 'de gebeurtenissen van 15 juli (2016, red.) niet gecreëerd', aldus Soylu. 'Zij (de Amerikanen, red.) laten je niet met rust.' De Turkse regering is niet blij met de nieuwe president Joe Biden, die tot 2016 nog vicepresident onder Barack Obama was. Biden vindt Erdogan een autocraat en wil de Turkse oppositie steunen, zodat Erdogan op democratische wijze verslagen kan worden.

Nu Europese en Amerikaanse sancties dreigen, stelt de Turkse regering zich naar buiten wel wat vrediger op. Zo zegt Erdogan de banden met de EU en Israël aan te willen halen. Het is slechts voor de Bühne, zei de Israëlische journalist Seth J. Frantzman onlangs op *de Kanttekening*. 'Zulke woorden worden vooral verspreid door de Engelstalige Turkse media, die zich richten op niet-Turkse lezers.' •

Nida-leider: NCTV-nota met opzet gelekt zodat Rutte verkiezingen wint

Nida-leider Nourdin el Ouali heeft in een Facebook-vlog gereageerd op de gelekte vertrouwelijke nota van de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV). Hij gelooft dat de nota 'met kwade opzet is gelekt'.

Volgens de interne NCTV-nota voert de Turkse president Erdogan een bewuste islamiseringsstrategie uit, waarbij ook salafistische en jihadistische organisaties worden gesteund. Een deel van de Turks-Nederlandse gemeenschap is gevoelig voor 'ongewenste beïnvloeding' uit Turkije, aldus de nota. In zijn reactie spreekt Ouali over een 'zogenoemd gelekt stuk', dat volgens hem elke onderbouwing mist. 'Wat een kwakzalverij. Wat een prutters. Wat een kwaadaardig stuk is dat, zeg.'

In de nota staan volgens de Nida-leider allemaal 'containerbegrippen', zoals 'islamisme', 'salafisme' en 'oprukkende politieke islam'. Die zullen genoeg moslimhaat aanwakkeren 'voor de komende tien, twintig jaar'.

De Nida-voorman stoort zich aan de suggestie van de NCTV dat een speech van de Turkse president Erdogan in reactie op de aanslag tegen moslims in

Christchurch, Nieuw-Zeeland mogelijk Gökmen T. inspireerde tot zijn tramsaanslag in Utrecht. Erdogan plaatste deze aanslag, aldus NCTV, 'in een context van oorlog tussen moslims en christenen'.

Maar Ouali dankt 'bashkan' (Turks voor leider, president, red.) Erdogan juist voor deze 'goede speech'. De Turkse president maakt zich volgens de Nida-leider 'superterecht' zorgen over de volgens hem penibele positie van moslims in Europa.

Ouali is ervan overtuigd dat dit 'kwaadaardige stuk' van de NCTV bewust is gelekt, zo vlak voor de Tweede Kamerverkiezingen. De Nida-leider gelooft dat minister-president Mark Rutte (VVD), als 'politieke baas' van de NCTV, de verkiezingen wil beïnvloeden door Erdogan 'uit de kast' te halen.

Ouali brengt het jaar 2017 in herinnering, toen Nederland vlak voor de Tweede Kamerverkiezingen in een diplomatiek conflict met Turkije verzeild raakte. Het wordt algemeen aangenomen dat de felle opstelling van Mark Rutte de VVD toen geen electorale windeieren heeft gelegd.

Ouali gelooft dat de Nederlandse regering 'over de ruggen van Nederlandse moslims' - en 'Turken in het bijzonder' - pro-

BEELD: YOUTUBE

beert de verkiezingen te manipuleren, zodat Rutte weer kan winnen.

'Soms zijn het de Marokkanen, dan de Turken. Maar we laten ons niet gek maken. Eén familie. Het is verkiezingstijd. Met kwade opzet is dit gewoon gelekt. (...) Jullie spelen met vuur.'

In hetzelfde licht ziet hij het feit dat de Tweede Kamer nu debatteert over de erkenning van de Armeense Genocide door de Nederlandse regering. Dit is volgens hem een verkiezingstruc om 'Turken' en moslims zwart te maken voor electoraal gewin.

Vorige maand kwam Nida in het nieuws, toen het een petitie om het beledigen van de profeet Mohammed strafbaar te stellen overhandigde aan de Tweede Kamer.

Zelf probeert Nida, een 'door de islam geïnspireerde partij, bij de verkiezingen van 17 maart in de Tweede Kamer te komen. Tot nu toe behaalt de partij nog geen zetels in de peilingen.' •

Süheyla Yalcin nieuwe columnist bij de Kanttekening

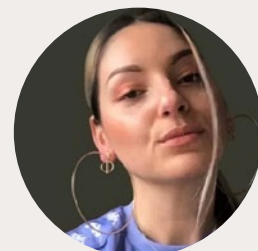
Süheyla Yalcin is journalist en publicist. Voor de Kanttekening zal zij een maandelijkse column schrijven.

Ze is redacteur bij *de Correspondent* en te horen in de podcastserie Fufu & Dadels, samen met haar Eindhovense stadsgenoten Hajar Fallah en Munganyende Hélène Christelle. In de serie buigen ze zich over thema's waarin jonge vrouwen van kleur zich herkennen. Zo maakte ze de reeks 'Neder-Turk', waarin de Turks-Nederlandse nationaliteit centraal staat.

Het is haar missie om de stem van ondervertegenwoordigde groepen te laten horen. 'Alles wat ik maak, hangt samen met gelijkwaardigheid', zei ze

eerder in een interview. 'Ik hoop dat de woorden inclusief, divers en feminisme in de toekomst allemaal niet meer nodig zijn, omdat het dan de norm is.'

Yalcins eerste column staat in dit nummer. Daarin hekelt ze de eenvormigheid onder leiders in de politiek en de eenzijdige media-aandacht voor hen, die ten koste gaat van jonge politici met meer binding met de nieuwe generatie. 'Is het wel zo raar dat een achttienjarige van kleur weinig connectie voelt met een Rutte of een Hoekstra?' •

Tijd om het Erdoganisme serieus te nemen

MEHMET CERIT

Hoofddredacteur / Directeur.

De door HP/de Tijd geopenbaarde NCTV-nota sloeg in als een bom. Erdogan hanteert een islamiseringsstrategie en ondersteunt salafistische organisaties, die op hun beurt Turks-Nederlandse organisaties en jongeren beïnvloeden, aldus de nota.

Den Haag reageerde geschokt, Turkije ontkennend en boos. Politici van Denk en Nida, journalisten en Midden-Oostenexperts leverden harde kritiek. Er zou een hemelsbreed verschil zijn tussen het Turkse islamisme, verwant aan dat van de Moslimbroederschap, en het uit het rivaliserend Saoedi-Arabië afkomstige salafisme.

De geschokte en afkeurende reacties op de nota zijn nog opmerkelijker dan het rapport zelf.

Dat onder Erdogan het salafisme definitief voet aan de grond kreeg, betogen wetenschappers al langer. De Turkse politie meldde in 2016 tien- tot twintigduizend 'radicale salafisten'. Erdogan stuurde jihadisten naar Nagorno-Karabach en Syrië, waar ze vuile klusjes tegen Armenen en Koerden opknaptten. Turkije gebruikte IS tegen de Koerden, concludeerde terrorisme-onderzoeker Anne Speckhard in 2019.

Natuurlijk: de Turkse politie spreekt niet lovend over 'radicale salafisten' en Turkije nam actie tegen IS. Toch laat Erdogans omgang met de radicale, salafistische islam ook zien: als hij deze kan gebruiken, zal hij dat niet nalaten.

Al in 2017 concludeerde de NCTV dat 'salafistische tendensen' groeien onder Turkse Nederlanders, mogelijk vanwege 'de meer islamistische koers' die de 150

Voor pragmaticus Erdogan maakt niet uit of het islamisme uit de Moslimbroederschap komt, of uit het salafisme

Turks-Nederlandse Diyanet-moskeeën opgingen. Onderzoek laat zien dat de toon van Diyanet, een Turks staatsorgaan, is omgeslagen in regelrechte demonisering van 'de ander'.

Die 'ander' is niet-Turk, niet-moslim, Erdogans critici. Een giftige cocktail van nationalisme en islamisme. Het maakt pragmaticus Erdogan niet uit of het islamisme uit de Moslimbroederschap komt, of uit het salafisme. Hij gebruikt de verschillende stromingen om zijn eigen Erdoganisme te introduceren onder moslims wereldwijd. Dagelijks pompt Turkije hen het idee in dat zij worden achtergesteld, dat Erdogan de kalief is die voor hen opkomt.

Neem Frankrijk, waar de inlichtingendiensten een groeiende Turkse invloed meldden, ook bij niet-Turkse organisaties. 'Franse moslims staan onder mijn bescherming', zei Erdogan al in 2018 op bezoek bij de Franse moslimraad. 'Franse moslims kunnen rekenen op Turkije', herhaalde hij onlangs, nadat Macron zijn aangescherpte anti-radicalismebeleid aankondigde. Duizenden Europese moslims honoreerden zijn oproep tot boycot van Franse producten, blijkens hashtag #BoycottFrance op

social media. Idriss Sihamedi, de salafistische leider van een door Macron verboden instelling, vroeg asiel aan bij Erdogan.

Veelzeggend was ook de reactie van de Nederlandse politicus Nourdin el Ouali op het door de NCTV geschetste verband tussen een speech van Erdogan en de tram-aanslag in Utrecht. De Nida-voorman dankte 'bashkan' - 'leider' - Erdogan voor deze 'goede speech' en stelde dat de Turkse president zich 'superterecht' zorgen maakte over de positie van moslims in Europa.

Oprukkende discriminatie richting Europese moslims en toenevende gevoelens van achterstelling zijn een wezenlijk probleem, waarover ook *de Kanttekening* veelvuldig bericht. Maar Erdogan zet dit in als brandstof voor eigen gewin en haat tegen het Westen.

Erdogans jarenlange antiwesterse retoriek en haattaal jegens critici heeft zichtbaar effect op wie zulke taal wil horen. Niet Rutte maar Erdogan regeert inmiddels in Rotterdam-Zuid. In 2017 riep Erdogan Turks-Nederlandse jongeren op te demonstreren tegen Nederland. Dat deden velen, net als in 2016 na de coup. Spionage en

geweld ten behoeve van het Erdoganisme? Geen probleem: zie de omgang met critici in Nederland en Europa.

De NCTV noemde in 2017 zelfs de oprichting van een Turkse knokploeg in Nederland. Deze paramilitaire dreiging zien we meer in Europa. Europese journalisten worden door zulke knokploegen in elkaar geslagen. In 2018 werd de Turks-Duitse motorclub Osmanen Germania ontmanteld, na het beraamen van moorden op Koerdische Duitsers. Een inlichtingenexpert beweerde in 2020 dat er achttien Turkse spionnen in Duitsland zijn. En in Oostenrijk bekende een Turkse spion dat hij een lokale Koerdische politica moest vermoorden.

Tot nu toe was Erdoganistisch geweld in Europa gericht tot mensen met Turkse of Koerdische achtergronden. Maar toen Nederland en andere landen bij het Turkse referendum van 2017 campagnevoerders uit Turkije weigerden, dreigde Erdogan dat 'geen Europeaan waar ook ter wereld nog veilig op straat' zou kunnen.

Onder de banier van het Erdoganisme veroverde hij een enorm mobiliseringspotentieel aan Turkse nationalist, islamisten, salafisten en andere moslims in Europa. Ondertussen matigt Erdogan zich niet en zal hij zich niet democratisch laten afzetten.

Een nieuwe vraag voor de NCTV: wat zijn alle actoren en tools die Erdogan voorhanden heeft om zich met dwang en geweld tegen Nederlanders te richten? Kan hij ons chanteren - zie de vluchtelingendeal - met alle Turks-Nederlandse en andere moslimjongeren die hem adoreren? •

Ulysse Ellian (VVD): 'Vrijheid betekent ook: je wapenen tegen onvrijheid'

● CHRIS AALBERTS

Diversiteit, inclusie en racisme staan steeds nadrukkelijker op de politieke agenda, net als de roep om een meer representatieve en diverse volksvertegenwoordiging. In de aanloop naar de verkiezingen interviewt Chris Aalberts daarom biculturele kandidaten voor de Tweede Kamer. We trappen af met Ulysse Ellian. Nu nog fractievoorzitter van de VVD in Almere, maar inmiddels ook kandidaat nummer 22 voor de Tweede Kamer.

Je was een half jaar toen je naar Nederland kwam. Hoe kwam je hier?

'Mijn vader, Afshin Ellian, is in de jaren tachtig gevlucht uit Iran voor het islamitische regime. Hij is toen in Afghanistan terecht gekomen en heeft daar mijn moeder ontmoet. Toen ik werd geboren was Kabul oorlogsgebied en werd de stad bestookt met raketten. Mijn ouders hebben daar veel meegemaakt. Ze zijn als uitgenodigde vluchtelingen in 1989 naar Nederland gekomen. In Nederland gingen ze rechten studeren. Mijn vader studeerde ook filosofie. Hij wilde begrijpen hoe het komt dat het in Iran zo'n ellende is geworden en dat het hier zo vredig is.'

Welke rol speelt dat verhaal van je ouders voor je?

'Dat verhaal heeft me gemaakt tot de politicus die ik nu ben. Ik had als kind nooit goed door wat mijn ouders hadden meegemaakt. Pas later dacht ik: er zit nog een heel verhaal achter. Ik begreep al jong dat mijn familiegeschiedenis anders is dan die van andere mensen. Op de basisschool vertelden andere kinderen dat ze bij oma of opa waren geweest. Ik had al snel door dat ik wel een oma had, maar dat ik die nooit echt zou kennen. Mijn vader kan zijn zus niet even omhelzen, terwijl de kinderen op school in het weekend naar hun oom of tante gingen.'

'Democratie is voor mij ook dat minderheden zich vertegenwoordigd voelen'

'Ik ben rechten gaan studeren omdat ik wilde begrijpen hoe de samenleving wordt geordend. Ik had toen nog geen idee wat ik met mijn studie wilde doen, dat kwam pas veel later. Mijn ouders hebben me zo opgevoed: wij kunnen je vertellen wat wij hebben meegemaakt, maar dat betekent niet dat jij dat ook moet vinden. Vorm je eigen gedachten. Naarmate ik ouder werd dacht ik: mijn ouders hebben veel meegemaakt om ervoor te zorgen dat ik kan leven zoals ik wil. Zoals ik nu leef is niet vanzelfsprekend: onvrijheid is ontzettend dichtbij.'

Wat merk ik daarvan als ik jou als politicus bezig zie?

'Ik heb persoonlijk een sterke drijfveer. De noties dat vrijheid heel snel kan omslaan in onvrijheid en dat vrijheid niet vanzelfsprekend is, dat kun je zien als een rode draad in hoe ik me heb opgesteld als fractievoorzitter in Almere. Dat zie je ook in de onderwerpen die ik aan de orde stel: veilig kunnen leven en je eigen keuzes kunnen maken, zonder dat anderen hun mening of hun geloof aan jou opleggen.'

'Als volksvertegenwoordiger heb je ook gewoon werk te doen. Ik ben de leider van de coalitie, daar hoort van alles bij. Het betekent ook: bikkelen. We hebben het in Almere niet elke week over integratie. We hebben het ook over huizen bouwen, laadpalen en wel of niet verduurzamen. Ik vind het prachtig mensen te mogen vertegenwoordigen. Het is zo geweldig dat je een bijdrage mag leveren aan de stad waar je woont. Ik kan me altijd ergeren als mensen zeggen: ach, dat is maar de gemeenteraad. Mijn ouders konden niet stemmen op een partij, dat kon niet en dat kan nog steeds niet in die landen.'

Als je een andere achtergrond had gehad, had dat dan verschil gemaakt?

'Die intrinsieke motivatie om volksvertegenwoordiger te worden is voor iedereen anders. Voor sommi-

gen heeft persoonlijke achtergrond wel iets te maken met waarom je de politiek in wilt. Ik breng niet meer mee dan iemand die is opgegroeid in Amsterdam, maar het verhaal is misschien wel anders. Mijn ouders kwamen hier en zagen: wat is dit een mooi vrij land, je mag hier je eigen keuzes maken zolang je je houdt aan de geldende regels. Als we het in de Almeerse gemeenteraad hebben over salafisme of organisaties die in Frankrijk verboden worden vanwege hun banden met terroristen, maar wel in Almere uitgenodigd zouden moeten worden, dan zal je mij heel stevig horen dat dat niet verstandig is of dat salafisme zeer gevaarlijk is.'

'Een ander onderwerp is de participatiewet en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Dan merk je bij mij dat ik meer vind dat je mensen die hulp nodig hebben een steuntje in de rug moet geven, maar ik weiger mee te praten met partijen die zeggen dat de overheid per definitie nodig is om mensen er bovenop te helpen. Mijn vader had twintig dollar in zijn zak toen hij naar Nederland kwam. Hij is ver gekomen. Ik en mijn zusje zijn afgestudeerd en we proberen dat weer over te dragen aan anderen.'

Zeg je impliciet dat wij naïef zijn bij bijvoorbeeld het terughalen van IS bruiden?

'Vrijheid betekent voor mij ook dat je je moet wapenen tegen onvrijheid. Ik denk inderdaad dat mensen in Nederland naïef zijn over het gevaar van dit soort gedachtegoed. De geestverwanten van die mensen hebben leden van mijn familie geëxecuteerd, dus ik kan je wel vertellen waar die denkwijze toe leidt. Die IS'ers, die zijn de moderne Waffen-SS, die doen de verschrikkelijkste dingen. Als mensen dan zeggen dat we een rechtsstaat zijn en dat die mensen rechten hebben, dan komt het verhaal van mijn vader terug. Dat mooie vrije land gaat je reinste oorlogsmisdadigers terughalen? Ik ga niet zeggen hoe anderen het moeten zien, maar ik probeer wel te voorkomen dat we die figuren hierheen halen.'

Wat gaan we ervan merken als je straks in de Tweede Kamer zit?

BEELD: ULYSSE ELLIAN

'Die IS'ers, die zijn de moderne Waffen SS, die doen de verschrikkelijkste dingen'

'Ik zou het vervelend vinden als mensen zeggen: die Ulyse Ellian, dat is de zoon van Afshin Ellian en als je hem spreekt, gaat het alleen maar over de strijd voor vrijheid. Wat ik ook vervelend vind is als mensen zeggen: hij heeft dezelfde mening als zijn vader. Dat is niet zo. Het is heel belangrijk om jezelf te blijven. Ik ben straks in de Tweede Kamer een nieuweling. Ik weet niet welke onderwerpen ik ga doen. Wat ik wil, is zo goed mogelijk uitdragen waar ik voor sta. Ik wil uitdragen dat de vrijheid beschermd moet worden en dat Nederland het land is van kanssen.'

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Tijd dat Kauthar Bouchallikht betere adviseurs krijgt

Ik vond het een leuk idee: een interviewserie met bicultu-rele kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen. We horen tegenwoordig vaak dat kandidatenlijsten divers moeten zijn. Met name de PvdA heeft er dit keer erg haar best op gedaan: alle minderheidsgroepen die je in Nederland tegen kunt komen, staan op de lijst. En nog hoog ook. Bij andere partijen is de diversiteit echter dun bezaaid: bij het CDA moet je goed zoeken om überhaupt enige niet-witte kandidaten tegen te komen. Maar diversiteit is voor sommige partijen nu eenmaal belangrijker dan voor andere, nietwaar?

Zo komen we bij GroenLinks. De partij van Jesse Klaver hecht veel waarde aan diversiteit en dan verwacht je dat dat ook op de kandidatenlijst terugkomt. Hier wreekt zich de barre werkelijkheid: GroenLinks is een hele witte partij waar intern nauwelijks culturele diversiteit te vinden is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld BIJ1 en de PvdA. GroenLinks moet daarom meer dan anderen energie steken in een diverse lijst, simpelweg omdat die anders hagelwit blijft. Het resultaat is dit keer halfslachtig: echt overtuigend kun je de diversiteit van de eerste twaalf kandidaten niet noemen. Een ruime meerderheid is wit, LHBT'ers zijn totaal afwezig.

Het heeft er alle schijn van dat GroenLinks heel graag een vrouw met een hoofddoek op de lijst wilde en geen goed beeld had waar Bouchallikht allemaal actief is geweest

Inmiddels weet GroenLinks dat ruimschoots te compenseren door een diverse kandidaat die meteen beeldbepalend is en voor landelijk debat zorgt. Het is Kauthar Bouchallikht, de vrouw die naar verwachting de eerste Nederlandse parlementariër met een hoofddoek zal zijn. Een interessante vrouw, om al die redenen die iedereen wel kan raden: een moslima met een groen profiel, bij een progressieve, vrijzinnige en seculiere partij. Ze raakte in opspraak door haar activiteiten bij de Europese organisatie voor moslimstudenten FEMYSO. Openlijk wordt betwijfeld of ze wel progressief is.

Velen vinden dat laatste infaam: waarom zou men twijfelen aan Bouchallikht, die heeft ingestemd met het verkiezingsprogramma, dat een heel progressief karakter heeft? Nou: GroenLinks moest uitgebreid zoeken naar voldoende kleur op de

kandidatenlijst en kwam bij een kandidaat uit die intern voor velen een totale onbekende was. Het heeft er alle schijn van dat GroenLinks heel graag een vrouw met een hoofddoek op de lijst wilde en geen goed beeld had waar Bouchallikht allemaal actief is geweest. FEMYSO stond immers niet in haar CV op de GroenLinks-website.

In coronatijd zijn er nauwelijks politieke bijeenkomsten. Zonder corona had Jesse Klaver vele meet-ups in grote zalen gehad, en dan had de GroenLinks-aanhang vragen kunnen stellen over van alles en nog wat. Het is uitgesloten dat er dan geen vragen over Bouchallikht waren gesteld. Hetzelfde geldt voor de debatten die her en der in het land gevoerd worden en waar Bouchallikht soms *acte de présence* geeft. Normaliter zouden de zalen afgeladen vol zitten en zouden allerlei mensen haar in het echt

kunnen bevragen op de ontstane ophef. Er zouden gesprekken en discussies ontstaan. Nu zit men veilig op afstand naar de stream te kijken.

Bouchallikht kreeg een uitnodiging voor mijn interviewserie. Ze sloeg die af. Dat doet ze vaker. Natuurlijk moet ze dat zelf weten. Het is alleszins redelijk bepaalde journalisten niet te woord te staan, maar vooralsnog zijn haar grote publieke optredens op één hand te tellen. De belangrijkste vond plaats in de talkshow van Margriet van der Linden, een presentatrice waarvan bekend is dat ze haar gasten spaart. Nog steeds weten we niet wat Bouchallikht drijft. Dat is raar, want als de kandidatencommissie van GroenLinks haar werk goed heeft gedaan, heeft ze een sterk verhaal wat alle twijfels over haar achtergrond doet verdwijnen.

Zou men bij GroenLinks nou echt denken dat deze zaak is afgedaan? Als Bouchallikht straks in de Tweede Kamer zit, zal de PVV tot vervelens toe vragen hoe het met de Moslimbroeders zit. Pijnlijk voor iedereen die diversiteit op een kandidatenlijst belangrijk vindt: goede rolmodellen zijn voor alle minderheden van groot belang. Zal Bouchallikht ooit kunnen stralen? Iedereen weet het antwoord al. Tijd dat Bouchallikht adviseurs inhuurt die haar dat eens gaan uitleggen. •

HAN ENTZINGER

Emeritus hoogleraar
migratie en
integratiestudies aan de
Erasmus Universiteit
Rotterdam

Het mislukte asielbeleid van Rutte III

De formatie van het kabinet-Rutte III in 2017 was de langste ooit. Pas 225 dagen na de verkiezingen lag er een regeerakkoord en stond de nieuwe bewindsploeg op het bordes. Niet minder dan vijf van de 55 bladzijden van dat regeerakkoord gaan over migratie en integratie. De deelnemende partijen (VVD, CDA, D66 en ChristenUnie) vonden dit kennelijk heel belangrijke thema's, en omdat hun opvattingen daarover sterk uiteenliepen (en -lopen) hadden zij veel tekst nodig om de kabinetsplannen vast te leggen. Alle reden dus om nu, aan de vooravond van de volgende Kamerverkiezingen, eens na te gaan wat er van die plannen terecht is gekomen.

Van de 2.578 woorden die het regeerakkoord wijdt aan migratie gaan er 2.473 over asielmigratie. Dat is opmerkelijk, want asielzoekers maken hooguit tien procent uit van alle migranten die naar Nederland komen. Het is ook opmerkelijk omdat het reguleren van asielmigratie sterk afhankelijk is van internationale verdragen en vooral van EU-beleid. Daar kan een Nederlandse regering in haar eentje maar heel weinig aan veranderen. Het gaat dan om kwesties als meer opvang in de regio, een evenwichtiger verdeling van vluchtelingen over de lidstaten, een strengere

Telkens geldt: beleid formuleren is toch nog iets anders dan beleid uitvoeren. In Nederland zijn we beter in het eerste dan in het laatste

bewaking van de EU-buitengrenzen en het tegengaan van mensensmokkel. Vier jaar geleden was al duidelijk dat omdat er binnen de EU veel uiteenlopende opvattingen en belangen bestaan een rigoureuze beleidsaanpassing er niet in zou zitten. Het is dan ook niet verbazend dat van al die plannen in het regeerakkoord weinig tot niets terecht is gekomen.

Maar ook van beleidsvoorname waaraan Nederland wel zelf iets kan doen, is weinig terecht gekomen. Zo is het plan om de duur van een eerste asielvergunning te bekorten van vijf naar drie jaar - gelukkig - in het parlement gestrand. Ook van het voornemen om asielzoekers niet langer heen en weer te slepen van het ene opvangcentrum naar het andere is - helaas - weinig terecht gekomen. Anders

dan in het regeerakkoord was vastgelegd, is er juist wel weer een kinderpardon gekomen, zij het - helaas - in beperkte vorm. De noodopvang van uitgeprocedeerde asielzoekers in gemeenten is, ook anders dan in 2017 was afgesproken, niet beëindigd.

Als grootste mislukking van de afgelopen regeerperiode mag wel de almaar oplopende duur van de asielprocedure worden aangemerkt. Hoewel het aantal asielaanvragen na de piek van 2015-2016 sterk is teruggelopen, is de IND er niet in geslaagd de procedure te bekorten. Integendeel, de gemiddelde kansrijke asielzoeker moet tegenwoordig meer dan een jaar wachten alvorens een aanvraag überhaupt in behandeling wordt genomen. Dat is ruim twee keer zo lang als aan het begin van Rutte III. Daarna is het

vaak nog lang wachten op de uitkomst van de procedure met alle nadelen van dien voor de kansen op een succesvolle integratie. Plechtige beloftes om de procedures te versnellen konden keer op keer niet worden waargemaakt.

Als reden voor de traagheid voert de IND onder meer aan dat kansarme asielzoekers voorrang krijgen, zodat die ook weer snel kunnen worden teruggestuurd. Dat klinkt stoer, maar in de praktijk lukt ook dat terugsturen vaak niet, mede omdat er onvoldoende goede afspraken konden worden gemaakt met de landen van herkomst. De IND en de Dienst Terugkeer en Vertrek kunnen hiermee moeiteeloos worden toegevoegd aan de rij van stropelige uitvoeringsinstanties, waarop ook al de Belastingdienst (kinderopvangtoeslag), de GGD's (coronavaccinaties, datalek), het CBR (rijbewijzen), het UWV (uitkeringen), DUO (studiefinanciering, inburgering) en diverse andere diensten prijken. Telkens geldt: beleid formuleren is toch nog iets anders dan beleid uitvoeren. In Nederland zijn we beter in het eerste dan in het laatste.

Laten we hopen dat het komende regeerakkoord realistischer zal zijn in zijn ambities. Het partijprogramma van de partij die naar alle waarschijnlijkheid de grootste wordt en opnieuw de premier gaat leveren, stemt op dit punt helaas niet optimistisch. •

Een verbod op de PVV en FvD: go

Onlangs baarde *Trouw* opzien door in het hoofdredactioneel commentaar te pleiten voor een verbod op de PVV, die sinds kort streeft naar een ministerie van 'Immigratie, Remigratie en De-islamisering'. Goed idee, zo'n verbod? En hoe zit dat dan met Forum voor Democratie, dat de laatste tijd onder vuur ligt vanwege racisme en antisemitisme? Dit vindt het dK-panel.

● JAIME DONATA

Stephano Stoffel (57), zzp'er, bestuurder en columnist

'Nog geen acute bedreiging voor de democratie'

'Het lastige van dit soort partijen is dat ze door en voor een bepaalde doelgroep zijn opgericht. Er zijn veel mensen die op deze partijen stemmen. Ze hebben het democratisch recht natuurlijk, maar de ideologie die ze uitdragen zorgt voor een polarisatie die problemen niet oplost maar juist verergert.

'Zelfs als er een partij zou zijn die zou pleiten voor de herkolonisatie van Suriname, Indonesië of de Antillen: verbieden is lastig, want dan krijg je weer andere protestpartijen. Dat zie je in Amerika, waar Donald Trump niet meer op Twitter kan, maar binnen een dag zijn er meteen tien andere kanalen bijgekomen.

'Als je kijkt naar het huidige politieke landschap zijn we er nog niet aan toe om zulke partijen te verbieden. Ze moeten de ruimte hebben om hun mening te verkondigen. Het zijn nu 'alleen maar' woorden. De partijen hebben nog geen knokploegen, en er is nog geen geweld. Ze vormen nog geen acute bedreiging voor de democratie.' ●

Pritam Sockhradj (18), student

'Volgens mij krijg je dan een volksopstand'

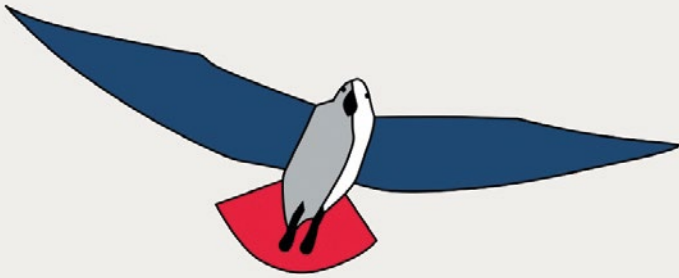
'Als je een partij verbiedt, dan zeg je eigenlijk dat de vrijheid van meningsuiting niet geldt voor iedere mening. Maar een ministerie van De-islamisering gaat juist in tegen die vrijheid van meningsuiting. Ik vind niet dat er zo'n ministerie mag komen.

'Nederland is van oudsher een land dat staat voor de vrijheid van geloof en gewetensvrijheid. Ik vind daarom dat je partijen moet kunnen verbieden die de vrijheid van anderen willen beknotten. Discri-

minatie hoort niet thuis in de Nederlandse samenleving, op geen enkel niveau.

'Het grote probleem daarbij is wel dat je die 20 procent van de PVV- en FvD-stemmers waarschijnlijk niet meer in de hand gaat houden. Volgens mij krijg je dan een volksopstand, die misschien nog wel gevaarlijker is dan de huidige situatie.' ●

ed idee? Dit vindt ons panel

BEELD: PARTIJ VOOR DE VRIJHEID EN FORUM VOOR DEMOCRATIE

Salma Karim (25), CEO en graphic designer

‘Zelfs Hitler had geen ministerie van Ont-Joding’

‘We wisten allemaal wel dat FvD bestaat uit engerds, maar als je nu al die appjes weer ziet, denk je toch: dit is nog enger dan we al dachten. Wat is de toegevoegde waarde van deze club voor onze

samenleving en voor de Nederlandse politiek?

‘Aan de andere kant: Baudet neem ik niet serieus en heel weinig mensen doen dat volgens mij. Baudet is echt een clown. Wilders is gewiekster en gevaarlijker. Als je kijkt naar het programma van PVV, dan staan er ook wel dingen in die wel goed zijn voor ouderen. Maar een ministerie van de-Islamisering? Zelfs de nazipartij van Adolf Hitler had niet eens een ministerie van Ont-Joding.

‘Ik ben niet bang dat moslims de klos zijn als de PVV de grootste partij wordt. Maar ik geloof sowieso niet dat de PVV ooit de grootste partij wordt. De meerderheid van Nederland heeft echt de schurft aan Wilders, en zeker de jongere generaties. Maar wat we wel krijgen - en eigenlijk nu al hebben - is een gevaarlijke groep van rechtsextremisten die gekke dingen gaat doen. Zij hebben een politieke vertegenwoordiging in het parlement die zelf geen geweld gebruikt, maar wel de standpunten uitdraagt waarmee extremisten hun geweld onderbouwen.

‘Partijen die haat zaaien zoals de PVV en FvD mogen wat mij betreft daarom verboden worden, net zoals we hier geen haatzaaiende ISIS-partijen zouden mogen hebben, of haatzaaiende partijen vanuit andere ideologieën. De PVV gaat gewoon tegen onze grondwet in, net als tegen de vrijheid van geweten.’ •

Ibrahim Özgül (35), finance en project professional

‘Kijken wat de wet erover zegt’

‘Partijen zoals de PVV en FvD verbieden vanwege racisme en discriminatie? Ik weet het niet. Ik ben geen jurist, geen rechter. Wat is de straf die staat op discriminatie? Drie jaar zitten? Eigenlijk denk ik dat de huidige wet voldoende zou moeten zijn om in te grijpen wanneer nodig. Als discriminatie de basis is van een politieke partij, dan vind ik het prima om zo’n partij te verbieden. Dat geldt voor alle vormen van discriminatie, of het nu discriminatie is op basis van geloof, ras, geslacht, of geaardheid. ‘Een mening mag je hebben, totdat je met die mening iemand belemmert in zijn vrijheid van menings-

uiting. Ergens houdt die vrijheid op. En als je met je partij de wet probeert te veranderen om mensen hun vrijheid van geweten te ontnemen, dan ga je ook een grens over. Maar daar hoeft je volgens mij geen nieuwe wet voor aan te nemen.

‘Ook zo’n ministerie voor De-islamisering zouden we gewoon eens langs een juridische meetlat moeten leggen, en dan kijken wat de wet erover zegt. Als de wet zoiets toelaat, dan is de meetlat scheef of heeft de grondwet een gaatje.’ •

SÜHEYLA YALCIN

Redacteur de
Correspondent
en podcast
Fufu & Dadels.

OK boomer, hier komt de zoomer

Met de verkiezingen in aantocht zijn het altijd dezelfde personen op wie de media - en dus wij allemaal - inzoomen. Of we even kunnen stilstaan bij de vrijetijdskleding van Mark Rutte, of de verfrissende elitaire verschijning van Sigrid Kaag.

Gelukkig is er dit jaar eindelijk meer aandacht voor vrouwelijke lijsttrekkers. Maar echt divers is de groep nog niet. De leiders van de grootste partijen in ons land zijn man, wit en niet-jong. Jesse Klaver en Rob Jetten, de jongste telgen van de groep, zijn vroege dertigers die nog net tot de *millennial*-generatie behoren.

Het gebrek aan jonge stemmen in de politiek zou de oorzaak zijn van een gebrek aan interesse binnen de groep. Slechts vier op de tien jongvolwassenen zegt met politiek bezig te zijn. Om betrokkenheid aan te wakkeren schieten er talloze campagnes uit de grond om jongeren te motiveren te gaan stemmen. Maar doen we niet iets verkeerd als we die jaar in jaar uit moeten herhalen?

En is het wel zo raar dat een achttienjarige van kleur weinig connectie voelt met een Mark Rutte of een Wopke Hoekstra? Zeker na een jaar waarin voor veel mensen duidelijk is geworden wat anderen al langer wisten: deze politici geven

Is het wel zo raar dat een achttienjarige van kleur weinig connectie voelt met een Mark Rutte of een Wopke Hoekstra?

bar weinig om de bestrijding van racisme, een goed klimaatbeleid of een eerlijke woningmarkt.

Volgens het CBS is bijna 30 procent van de bevolking jonger dan 25 jaar. Vanaf je achttiende mag je stemmen. Maar er zijn nauwelijks jonge politici in de Kamer waarin jongvolwassenen zich kunnen herkennen. Ook in de lokale politiek zijn jongeren amper vertegenwoordigd. Het aantal burgermeesters onder de dertig? Nul.

We faciliteren jeugdparticipatie binnen de politiek niet. En we geven politiek actieve jongeren structureel te weinig media-aandacht. Dit kan en moet anders. Veel besluiten die landelijk genomen worden gaan immers over het alle-

daagse leven en de toekomst van jongeren: klimaat, infrastructuur en de woningmarkt. Jongeren moeten hierover kunnen meebeslissen.

Daarnaast staan jongeren sneller in contact met generatiegenoten wereldwijd, en leren zo van elkaar. De jongeren van generatie Z, ook wel 'zoomers' genoemd, zijn kinderen van de digitale revolutie. Zij weten hoe en waar ze informatie moeten halen over politieke zaken. Ze *connecten* binnen *no time* met generatiegenoten van over de hele wereld, waar ze voorbeelden zien van hoe je kan opkomen voor je rechten. Of dacht je dat boomers de Black Lives Matters-protesten naar Nederland hebben gebracht?

Over de steeds kleiner wor-

dende wereld gesproken: de Amerikaanse Alexandria Ocasio-Cortez is een van de weinige jongeren die wél een plekje in het parlement heeft veroverd. Wij zoomers prijzen haar om haar vernieuwende blik en jeugdige uitstraling. Zij spreekt een taal die we zelden van andere politici horen. Haar profilering is, anders dan die van Klaver en Jetten, niet berust op 'serieus-genomen-willen-worden-ondanks-mijn-leeftijd'.

Ocasio-Cortez omarmt juist haar jeugdigheid en ziet dit als haar kracht. Door haar werk als serveerster en haar sociaaleconomische achtergrond uitdrukkelijk te benoemen geloven we haar als ze zegt dat ze vele lagen van de samenleving goed kent. Jongeren in Nederland verstaan haar taal. Een taal die ons het gevoel geeft dat we inspraak hebben. Daarom is het hoog tijd om de vensters open te zetten, zodat deze progressieve *hope and change* ook ons land komt binnenwaaien.

In Nederland heb je ook jonge politici als Ocasio-Cortez, die echte verandering willen. Denk aan D66'er Mohammed Saïah (26), die zich hard maakt voor kansenongelijkheid in het onderwijs. Of Almira Henic (28), nummer 13 bij Nida, die graag wil bijdragen aan het behapbaar maken van wetenschappelijke kennis. Aan jonge talenten geen gebrek, maar we moeten ze wel laten zien. •

Friswerkt voor een nieuwe frisse start!

Opleiding en Training

- Cursus Nederlands privés
- Inburgeringcursus (A1 / A2)
- NT2 Staatsexamen 1
- NT2 Staatsexamen 2

- ✓ Kleine groepen
- ✓ Extra arbeidsmarkt begeleiding

Re-integratiediensten

Onze trajecten van het UWV zijn:

- Job coaching
- Werkfit maken
- Naar werk

Of modulaire diensten:

- Participatie interventie
- Bevorderen maatschappelijke deelname
- Begeleiding bij scholing

Arbeidsbemiddeling

Ben je opzoek naar een baan?

Wij re-integreren en bemiddelen mensen naar een nieuwe baan.

Mohammed Mohandis (PvdA): 'W van toekomst'

BEELD: MOHAMMED MOHANDIS

● CHRIS AALBERTS

In de aanloop naar de verkiezingen interviewt Chris Aalberts biculturele kandidaten voor de Tweede Kamer. Deze keer: Mohammed Mohandis. Hij was tussen 2012 en 2017 al Kamerlid voor de PvdA, is nu naast zijn baan

in het MBO fractievoorzitter in Gouda en staat op plaats 11 voor de verkiezingen van 17 maart.

Je werd al heel jong politiek actief. Hoe ging dat?

'Ik kom uit een volkswijk in Gouda. In de periode van Fortuyn gingen

mijn politieke voelsprietten bewegen. Ik was een hangjongere, liep op straat en deed ook stoute dingen. Ik was twintig toen ik in 2006 het eerste raadslid met een Marokkaanse achtergrond werd. Ik was heel trots. Gouda heeft een grote Marokkaanse gemeenschap, maar

e praten over afkomst in plaats

tot 2006 hadden alle raadsleden een autochtone achtergrond. Ik kwam erachter dat het overgrote deel van de gemeenteraad niet in Gouda was geboren. Toen zei ik grappend: wie is hier nou allochtoon? Het was even stil. Een raadslid keek me aan en vroeg: ben jij in Gouda geboren dan?’

Door de PvdA leverde de Marokkaans Nederlandse gemeenschap cindelijk een raadslid.

‘Dat je zo’n groep vertegenwoordigt is natuurlijk nonsens. Je word vaak gezien als een soort *spokesman*. Dat is niet zo, ik vertegenwoordig een bepaald gedachtengoed. We moeten zo’n gemeenschap niet blijven benaderen als iets exotisch, maar als een feitelijk onderdeel van deze samenleving. Nederland is niet meer alleen het land van autochtone Nederlanders, maar heeft een diverse bevolking. Mijn vraag is: wanneer gaan mensen accepteren dat Nederlanders alle kleuren kunnen hebben? We hebben het over de generatie die hier is geboren, opgegroeid, werkt en meedoet.

‘Als ik vertel over mijn kinderen die hier geboren zijn, zijn ze volgens de definitie allochtoon omdat mijn vrouw toen ze één jaar was naar Nederland kwam. Dan zegt iemand tegen me: jouw kind is toch buitenlands? Dat gaat niet over allochtoon of autochtoon, maar over er buitenlands uitzien. Dat vind ik zo ingewikkeld. Stel dat mijn dochter straks kinderen krijgt en ze zien er Marokkaans uit, dan zijn zij ook weer buitenlands. Dat is een pijnlijk mechanisme. Mijn kinderen gaan nu naar de basisschool. Ik hoop niet dat zij straks vragen krijgen over hun afkomst. Ik hoop dat ze gewoon worden gezien als volwaardige burgers.

Toen ik politiek actief werd in 2006 en JS-voorzitter (Jonge Socialisten, de jongerenorganisatie van de PvdA, red.) werd in 2010, had ik gedacht dat we in 2021 een stap verder zouden zijn. Maar nee, er is

polarisatie, etnisch profileren en we praten over afkomst in plaats van toekomst. Dat zit er diep in bij sommigen. Ik zie daar geen verbindende boodschap in. Stagediscriminatie is bijvoorbeeld een keihard probleem. Ik werk in het MBO. Dan kom ik weleens organisaties tegen die zeggen: ‘Ik heb er een paar ervaren, ik heb een slechte ervaring gehad, ik heb ze niet meer.’ Dat doet veel pijn, omdat je weet dat als die jongeren geen MBO-diploma halen dat veel ellende met zich mee kan brengen.’

en analyseren. De toeslagenaffaire laat zien dat racisme ook institutioneel kan zijn. Dan zie je: er is nog een lange weg te gaan. Je moet mensen niet uitsluiten omdat ze een bepaalde naam hebben.’

Als Marokkaanse jongeren geen stageplek krijgen is dat toch juist een kwestie van wetgeving en handhaving?

‘Ik geloof in de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie en daar doet de PvdA voorstellen voor. Er worden heel veel moties aangenomen naar

meerdere groepen en consequent zijn in je benadering. Je kunt allerlei maatregelen nemen, maar onderaan de streep gaat het om houding en gedrag. Er komt een steeds grotere meerderheid die discriminatie echt wil aanpakken, want Nederland is veranderd. We zijn dat aan onze stand verplicht. We hebben iedereen nodig. Ongelijke kansen zijn vaker zonder dat we dit doorhebben de norm dan gelijke kansen.’

Doet diversiteit op kandidatenlijsten er dan wel toe?

‘Met een lijst van twintig autochtone mannen zit je gewoon niet in de haarvaten van de samenleving. Als je kijkt naar onze lijst zie je allemaal mensen uit verschillende hoeken en plekken. Dan heb je allerlei mensen die onderling anders zijn. Op alle lijsten zie je inmiddels veel kleur en diversiteit, maar wij zijn als PvdA wel meer dan anderen een emancipatiepartij: wij hadden als eerste een burgemeester met een islamitische achtergrond, een stadsdeelvoorzitter met zo’n achtergrond, net als een voorzitter van de jongerenorganisatie. Dan zijn wij wel degenen die daarin voorop hebben gelopen en dat doen we nog steeds.’

‘Ik vind het belangrijk dat als het even kan je een afspiegeling bent van Nederland, dat streven is gezond. Verschillende achtergronden brengen andere levenservaring mee. Ik heb een MBO-achtergrond, dat is een diversiteit die niet altijd wordt belicht. Ik kan mensen vertegenwoordigen die zich in mij herkennen: een jongen die in het VMBO is begonnen, die eerst VMBO-basis deed, toen VMBO-kader en via het MBO en HBO Bestuurskunde ging studeren aan de Universiteit Leiden. Die emancipatie kan mensen inspireren. Ik heb heel vaak van leerlingen de vraag gehad: ‘Meneer, bent u echt op het VMBO begonnen? Kun je dan echt in de Tweede Kamer komen?’ Zij ervaren een drempel.’ ●

‘Mijn vraag is: wanneer gaan mensen accepteren dat Nederlanders alle kleuren kunnen hebben?’

Wat is die verbindende benadering dan wel?

‘Iedereen komt nu op voor zijn eigen groepjes. Soms droom ik van een Nederland waar een christelijke partij als de ChristenUnie of de SGP vooraan staat als een moslima met een hoofddoekje bespuugd wordt op straat. Of dat partijen als Nida of Denk aan de microfoon staan als een Joodse ondernemer wordt belaagd. Het woord inclusie is niet mijn woord, maar ik mis echt het idee van samen vooruitgaan, oprecht geloven in een gezamenlijke toekomst. Dat lukt niet alleen met een motie of een wet. Dat gaat dus over hoe we dingen benaderen

aanleiding van de toeslagenaffaire. Mooi, maar het gaat ook over hoe je praat, het zit ook in cultuur en houding. Neem die jongeren met een Marokkaanse achtergrond wél aan, er zitten jongens bij die hun stinkende best doen. Moslima’s moeten met een hoofddoekje volledig veilig over straat kunnen, jongens moeten hand in hand ook veilig over straat kunnen. Dat zijn allemaal onze mensen. De premier is daar enorm onzichtbaar in. Het gaat om dit verhaal vertellen en bevragen hoe we nu met elkaar omgaan.

We moeten ook in de spiegel kijken. Je moet oog hebben voor

SYBILLA SIMONS

Partijleider BJJ.

Ministerie voor 'De-islamisering': we staan erbij en kijken ernaar

Wie zich afvraagt hoe het kon dat tussen 1941 en 1945 meer dan 100.000 van de 140.000 Joden uit Nederland werden afgevoerd, zonder dat de bevolking en de media daar iets aan deden, kan zichzelf allerlei vragen stellen over het waarom. Maar je kunt je ook proberen in te leven in het brute geweld van de Duitse bezetter - iets wat wij onszelf gelukkig bijna niet kunnen voorstellen. Toch denk ik deze dagen veel aan de dappere Nederlanders die wel in verzet kwamen tegen de nazi's - bijvoorbeeld aan de februaristakers die wij vorige maand herdachten.

Wie is een held in oorlogstijd, wanneer vreedzaam verzet serieuze gevolgen heeft voor je eigen veiligheid en die van je kinderen? Ik denk ook aan Nederland in 2021. We zijn niet bezet. Er is vrijheid van meningsuiting. Maar er zijn nog maar weinig Joden over in Nederland. Hitler en zijn vrienden, ze zijn verslagen, maar hun missie is geslaagd. In vier jaar tijd.

De vraag blijft: hoe kon dat zo komen? En dan is de moorddadige onderdrukking niet het enige antwoord. Hitler kwam namelijk democratisch aan de macht en het vervolgen van de Joden begon niet

Vervang het woordje 'moslim' door 'Jood', en je hoeft jezelf nooit meer af te vragen hoe Hitlers haatmachine aan de macht kwam in 1933

pas in 1941 - en ook niet in 1933, toen rechtse Duitse partijen 'niet anders konden' dan Hitler de absolute politieke macht in handen geven, al stemde 'slechts' 43,9 procent van de Duitsers op de NSDAP.

Al vroeg in de jaren twintig, nog voordat de moorddadige moordmachine van Hitler was geïnstitutionaliseerd in allerlei ministeries, was het duidelijk wat Hitler van plan was met Joodse landgenoten. Duitsland - en eigenlijk heel Europa - moest worden ontdaan van alles wat met Joden te maken had. De hele blauwdruk voor de ont-Joding van Duitsland valt letterlijk terug te lezen in Hitlers bestseller *Mein Kampf*, die door miljoenen 'bezorgde burgers'

werd gelezen. Het vervolgen van de Joden begon dan ook al veel eerder dan het moment waarop de eerste treinen naar de 'werkkampen' reden. De demonisering van Joodse burgers was aan de orde van de dag in Duitsland, op alle mogelijke niveaus.

Nu wij afgelopen maand de dappere februaristakers herdachten die - ondanks het militaire geweld dat als een zwaard van Damocles boven hun hoofd hing - wel in verzet kwamen tegen de anti-Joodse maatregelen die werden afgekondigd door de Duitse bezetters, kan ik niet anders dan denken aan het Nederland van nu - en de manier waarop er over moslims wordt

gedacht en gesproken door veel mensen. Verbijsterend veel mensen.

Uit recent onderzoek blijkt dat een op de drie Nederlanders negatief denkt over moslims. Na 25 jaar non-stop moslim-bashen en het 'mislukt' verklaren van 'de multiculturele samenleving' - lees: de fysieke en culturele aanwezigheid in Nederland van mensen met een biculturele achtergrond is 'een mislukking' volgens alle grote politieke partijen, van de SP tot aan de PVV - is dit 'nieuws' geen ophef of analyse in de media meer waard.

Inmiddels is de haat jegens moslims in Nederland zo gewoon geworden dat de PVV, de op een na grootste politieke partij in de peilingen, klaar staat om een heel ministerie op te tuigen om dit land te ontdoen van haar moslims. En Nederland? We staan erbij en we kijken ernaar.

Iedereen die denkt dat het 'niet zo'n vaart zal lopen, omdat we zoiets nooit meer zouden laten gebeuren in deze tijd', of 'omdat we nu overal media-coverage hebben in de vrije wereld', die raad ik het volgende aan: lees de komende weken eens extra goed de kranten en volg het nieuws op de televisie, op de tijdslijn van je Facebook, of op Twitter. Vervang het woordje 'moslim' door 'Jood', en je hoeft jezelf nooit meer af te vragen hoe Hitlers haatmachine aan de macht kwam in 1933. •

MUSTAFA AMHAOUCH

Kandidaat CDA (#15).

De wijze lessen van mijn vader

Als zoon van een Marokkaanse gastarbeider, geboren en getogen in Limburg, werd ik grootgebracht met de wijze lessen van mijn vader. Een man die mij inspireerde, wiens lessen ik doorgeef aan mijn drie kinderen, en meeneem in mijn werk als volksvertegenwoordiger namens het CDA.

Een van de eerste wijze lessen die ik heb meegekregen van mijn vader: heb lef en neem je verantwoordelijkheid. Het sterke verantwoordelijkheidsgevoel dat mijn vader droeg heb ik van hem overgenomen. Hij zorgde voor brood op de plank voor zijn moeder en broertje, terwijl grootvader vanwege werk weinig thuis was.

In 1964 nam hij het lef om de oversteek naar Europa te maken met een paar tientjes op zak. Van het werken in de wegenbouw in Frankrijk tot aan de kabelfabriek in Venlo; hij zorgde voor zijn eigen brood. Zijn boodschap was: 'Zorg voor brood op de plank door verantwoordelijkheid te nemen en lef te tonen.'

Dit draag ik vandaag de dag uit in mijn werk. Ik zeg tegen iedereen, ongeacht je achtergrond, Nederlands of Pools, Turks of Marokkaans: durf. De huidige en opkomende generaties zouden de prikkel om te durven verkennen en ondernemen van huis uit mee

Mijn vader zei: 'Stel je niet te hard op zodat ze jou breken, maar stel jezelf ook niet te zacht op zodat ze jou uitwringen'

moeten krijgen, waar deze nu nog vaak ontbreekt.

Verantwoordelijkheid nemen stopt niet bij jezelf. Dat is de tweede wijze les die ik heb meegekregen van mijn vader. Denk ook aan de gedeelde verantwoordelijkheid. Toen mijn vader als een van de eerste Marokkanen in de gemeente Helden kwam wonen, zorgde hij niet alleen voor zijn eigen gezin, maar leverde hij ook een bijdrage aan de maatschappij. Hij hielp de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap op de been.

Zo droeg hij destijds al bij aan de diensten van de speel-o-theek. Mijn verantwoordelijkheid vulde ik in met het geven van Taekwondotrainingen aan de jeugd en het leveren van een bijdrage aan de bouw van de moskee in Panningen. Nu doe ik dat als voorzitter van de handbalvereniging waar ook mijn twee dochters actief sporten. Ik heb

de kracht ervaren van elkaar aansterken, en bemoedig participatie en diversiteit binnen het verenigingsleven op alle niveaus. Een vereniging is immers dé plek waar iedereen elkaar zou moeten kunnen treffen, ongeacht afkomst, geloof of beroep.

Mijn vader leerde mij te balanceren. Balans tussen werk en ontspanning. Maar ook tussen eigen tradities en ons Nederland. Traditie en afkomst zijn iets om trots op te zijn, het maakt je wie je bent.

Toch vind ik het jammer dat er na vijftig jaar nog steeds geen vanzelfsprekendheid heerst in 'het kiezen voor Nederland' onder de islamitische gemeenschap. Dit is mijn land, hier is mijn leven én de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

Bij het kiezen voor Nederland hoort ook de ruimte voor bepaalde religieuze gebruiken waar veel

waarden aan wordt gehecht. In Nederland is bijvoorbeeld eeuwig grafrust nog geen vanzelfsprekendheid. Dergelijke zaken moeten we mogelijk maken en goed regelen. Dan heb ik het niet over het sluitstuk van integratie, maar over een belangrijk fundament.

Een andere wijze les is het zoeken van verbinding in plaats van polariseren. Met mijn plek binnen het CDA ga ik uit van een verbindende rol in een inclusieve samenleving, waarbij wij gevoelige onderwerpen niet uit de weg gaan. Ik geloof erin dat belangen van verschillende culturen en groeperingen opvangen kunnen worden in een volkspartij als deze. Bij het CDA vind ik speerpunten terug die dichtbij mij liggen: solidariteit en het nemen van verantwoordelijkheid, rechtvaardigheid en het goed achterlaten van onze wereld.

Ten slotte is mij het meest bijgebleven om zelfreflectie te hebben: één spiegel voor jezelf en één voor jouw eigen gemeenschap. Mijn vader zei: 'Stel je niet te hard op zodat ze jou breken, maar stel jezelf ook niet te zacht op zodat ze jou uitwringen.' Dat brengt mij terug bij de balans: op sommige punten kun je scherp en kritisch zijn, maar op andere punten moet je ook schappelijk kunnen zijn.

Ik participeer en koester mijn identiteit om in balans te blijven. Hoe blijf jij in balans? •

Van GroenLinks tot de VVD: dit vluchtelingen

De coronacrisis ligt als een deken over de wereld, terwijl de vluchtelingencrisis voortduurt. Hoewel migratie wel van alle tijden is, ligt er geen overzichtelijk antwoord klaar op de beweging van mensen die nu naar veiligheid zoeken. Politieke partijen schipperen tussen het VN-Vluchtelingenverdrag, quota en begrippen als 'grip' en 'draagvlak'. *De Kanttekening* dook in de verkiezingsprogramma's van vijf potentiële regeringspartijen met de vraag: welke oplossingen geeft de partij voor de huidige vluchtelingencrisis?

● JOSÉ BOON

VVD: Opvang in Nederland is geen recht maar een gunst

De VVD is een fervent pleitbezorger van opvang in de regio, bij voorkeur als deze opvang op een ander continent is. Het verkiezingsprogramma uit 2017 zegt asielaanvragen in Europa daarmee zelfs overbodig te maken. Twee vliegen in één klap, want zo voorkomt opvang in de regio dat mensen dagelijks verdrinken op de Middellandse Zee, aldus de VVD.

Die theorie kwam de afgelopen jaren niet uit. De foto van een uitpuilende rubberboot vol vluchtelingen in het VVD-programma van 2021 herinnert de lezer eraan dat vluchtelingen het risico nog steeds nemen. De zoektocht van de liberalen naar oplossingen is verschoven van de veiligheid van de bootvluchteling naar de grens-

bewaking van Nederland.

De afkeurende toon van de VVD jegens vluchtelingen is een constante. In 2017 klonk de kritiek in het verkiezingsprogramma: 'Grote groepen migranten die hier tegelijkertijd komen, integreren over het algemeen niet. Zij zonden zich juist af van onze maatschappij. (...) Zitten er tussen al die mensen (...) mogelijk terroristen die hier aanslagen gaan plegen? Hoelang duurt het nog voordat de intolerantie en haat uit het Midden-Oosten zich ook in onze samenleving nestelt?'

Vier jaar later stelt de partij: 'Geboden opvang in Nederland is geen recht maar een gunst. In ruil daarvoor verwachten we dat nieuwkomers meedoen aan een vrije samenleving. Anders ben je beter af op een ander continent.'

De VVD wil een mini-Schengenzone met strikte grenscontroles, voor het geval dat de 'migratiedeals' of opvangcentra aan de Europese buitengrenzen te wensen overlaten. Als deze afzonderlijke grenscontroles onmogelijk blijken, wil de partij de mogelijkheid hebben om Nederlandse grenzen te sluiten voor migranten en hun recht op asielaanvragen op te schorten.

Hoe verhoudt dat zich tot het

VN-Vluchtelingenverdrag? In 1951 sloot Nederland zich hierbij aan, een verdrag dat deelnemende landen verbiedt om vluchtelingen terug te sturen naar een land waar ze gevaar lopen. In de Europese Unie gaan deelstaten hier verschillend mee om: die ruimte nemen landen momenteel.

Mocht het idee van de mini-Schengenzone toch botsen met het VN-verdrag, dan wil de VVD het internationale verdrag aanpassen. Het doel? De verplichte opvang van mensen in nood begrenzen tot het continent waar de vluchteling vandaan komt. Nederlands geld kan besteed worden aan regionale opvang met speciale voorzieningen voor de allerkwetsbaarsten zoals minderjarigen. De VVD zegt hen te willen helpen 'zoals Nederland dit nu ook met vluchtelingenkinderen in Griekenland doet'.

Betekent dit verkiezingsprogramma dat de VVD wederom een manier zoekt om nul vluchtelingen op te hoeven nemen in Nederland? De partij draait het om en wil zelf mensen uitnodigen uit de regionale opvangkampen. Mensen die wij zelf 'willen', 'bijvoorbeeld op basis van taal- en opleidingsniveau en affiniteit met een vrije samenleving.'

zeggen hun programma's over

CDA: Draagvlak en spankracht in Nederland eerst

De christendemocraten willen de migratiestromen naar Nederland afstemmen op draagvlak en 'spankracht' in onze samenleving. Net als de VVD zoekt het CDA naar 'grip' op migratie, in plaats van migratie te beschouwen als een fenomeen dat ons 'overkomt'. De partij kijkt net als de VVD naar

internationale afspraken zoals het VN-vluchtelingenverdrag om hedendaagse migratiestromen in te dammen.

Dat draagvlak prevaleert boven andere waarden, blijkt uit de omgang met vluchtelingenkinderen in nood, een groep die volgens de CDA-verkiezingsprogramma's - in 2017 en in 2021 weer - altijd hulp en bescherming verdient. De Moria-deal ligt nog vers in het

geheugen. Ook de laatste Kamer-motie uit februari om meer kinderen uit de kampen te halen verwierp het CDA unaniem met een hoofdelijke stemming.

In het programma van 2017 licht de partij nog toe: 'Veel mensen in ons land schipperden tussen de behoefte aan barmhartigheid aan de ene kant en begrijpelijke zorgen over de aantallen, de opvang en integratie aan de andere kant.'

Was er een gebrek aan draagkracht dan wel aan spankracht in de Nederlandse maatschappij? Volgens een onderzoek uit januari van het Kieskompas is 44 procent van de Nederlanders het er (helemaal) mee eens dat Nederland meer asielzoekers moet overnemen als Griekenland daar om vraagt. 39 procent is het (helemaal) oneens. 17 procent is neutraal.

Om soortgelijke dilemma's te voorkomen heeft het CDA een aantal plannen voor de toekomst opgesteld. Het hier en nu - zoals de toestand in Griekse vluchtelingenkampen - blijft buiten beschouwing. In plaats daarvan wil de partij een internationaal verdrag dat herkomstlanden verplicht om vluchtelingen terug te nemen wanneer het asielrecht hier vervalt. In 2017 keek het CDA ook al over grenzen heen voor oplossingen en stond er in het programma dat het VN-Vluchtelingenverdrag niet geschreven is op de hedendaagse vluchtelinginstromen.

Voor Nederland ziet het CDA een rol weggelegd om een nieuw Europees vluchtelingenbeleid neer te zetten. Daarbij wil de partij strenge Europese buitengrenzen met humane opvangmogelijkheden. In plaats van uitzichtloze kampen in de regio pleit het CDA voor 'asielsteden' met goed onderwijs en economische activiteiten.

Ten slotte pleit het programma uit 2021 voor financiële beloningen en straffen voor EU-lidstaten die wel of niet meewerken aan een Europees vluchtelingenbeleid.

SYRISE VLUCHTELINGEN KOMEN AAN OP HET GRIEKSE EILAND LESBOS, 2015 (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / GGIA)

PvdA: Haal migratie uit de taboesfeer

Net als vier jaar geleden draagt PvdA solidariteit uit met de internationale vluchtelingen crisis. Humane opvang weegt zelfs zwaarder dan de banden met Europese landen die geen opvang willen bieden. De afgelopen jaren leerden dat afspraken binnen de EU geen garantie bieden voor een goed werkend opvangsysteem. Daarom gaat de PvdA in het huidige verkiezingsprogramma een stapje verder.

In 2017 klonk het verkiezingsprogramma nog gematigd: 'Het vluchtelingen vraagstuk is een Europees vraagstuk dat een gezamenlijke Europese oplossing vereist.' Landen die niet zouden meewerken zouden minder subsidie moeten ontvangen uit de EU-gelden. Hier doet de PvdA inmiddels een schepje bovenop: inwoners van de landen die afspraken verzaken omtrent vluchtelingenopvang, verliezen het recht om door het Schengen-gebied te reizen. Bovenop de gekorte subsidies. Solidair? Alleen binnen een aparte Europese coalitie van landen die wél openstaan om vluchtelingen op te vangen.

Maar de PvdA kijkt niet alleen over eigen grenzen heen. Zelf zegt de partij ruimhartig bescherming te bieden aan 'vluchtelingen die om humanitaire of politieke redenen hun land moesten verlaten'. Concreet betekent dit dat vijfhonderd vluchtelingen uit Griekenland welkom zijn in Nederland. Verder wil de PvdA een grotere groep kwetsbare vluchtelingen opnemen zoals vrouwen, kinderen en LHBTI'ers, door meer geld bij te dragen aan de UNCHR. Deze VN-vluchtelingenorganisatie komt geld tekort om handen en voeten te geven aan voldoende vluchte-

lingenopvang, stelt Amnesty International.

Het verkiezingsprogramma uit 2021 is praktischer van toon dan het stuk uit 2017, toen de nadruk lag op oorzaken van vluchten zoals oorlog, honger en extreme ongelijkheid. Inmiddels is de boodschap dat migratie erbij hoort als een fenomeen van alle tijden. 'Haal migratie uit de taboesfeer', betoogt de partij. We kunnen er toch niet omheen. Zeker niet wanneer we het VN-Vluchtelingenverdrag respecteren, een afspraak die 'recht overeind staat', aldus de PvdA anno nu.

Opvallend ten opzichte van de andere partijen is dat de PvdA geen koehandel wil tussen Nederland en herkomstlanden. Handelsafspraken, subsidieregelingen

'Haal migratie uit de taboesfeer'

en ontwikkelingshulp mogen geen reden zijn om vluchtelingen te beschermen of terug te sturen, maar moeten op zichzelf staande hulpstromen zijn. De markt mag hierin geen rol spelen, humaniteit wel.

SYRISE VLUCHTELINGENKINDEREN KRIJGEN LES IN EEN TENT VAN UNICEF, IN HET NOORDEN VAN LIBANON (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS / RUSSEL WATKINS)

D66: Van 500 naar 5000 vluchtelingen per jaar

D66 verschuift van de vraag waarom we vluchtelingen moeten opnemen, naar de vraag hoe Nederland dat gaan doen. Het verkiezingsprogramma heeft zich in de afgelopen vier jaar ontwikkeld van een morele wijsvinger naar knip en klare oplossingen.

Voordat D66 in 2017 van wal stak over mogelijkheden voor vluchtelingenopvang, besteedde het eerst aandacht aan het vluchtelingendebat. De toon was 'heftig, soms te heftig'. In één A4 oreerde de partij dat onze samenleving meer nieuwkomers aan kan dan sommigen denken. Bovendien zouden wij dezelfde migratiebewegingen maken als zij, als wij in een land leefden met uitzichtloze armoede, voedselgebrek of corrupte overheden. D66 sprak van een 'dure medemenselijke plicht' om de deur open te houden voor deze mensen en pleitte voor een verhoging van het UNHCR-quotum, de norm van 500 vluchtelingen die Nederland per jaar opneemt.

Vier jaar later spreekt D66 zich preciezer uit in haar wensen. In

plaats van 500 wil D66 het quotum ophogen naar 5000 per jaar, tien keer zoveel dus. Daarmee geeft de partij concreet invulling aan de breed gedragen wens op links om het VN-Vluchtelingenverdrag na te leven. Dit is de D66-manier om grip te krijgen op vluchtelingen. Door zelf vluchtelingen door te laten stromen met behulp van de UNHCR wil de partij illegale vluchtroutes voorkomen en veilige migratie ondersteunen.

Een andere manier om mensen op te vangen is volgens D66 'private hervestiging'. Daarbij organiseren en betalen particulieren en organisaties de integratie van vluchtelingen. D66 wil dit door middel van pilots verder onderzoeken.

Op korte termijn wil de partij de

situatie op de Griekse eilanden verlichten door kwetsbare asielzoekers uit Griekse kampen op te nemen en hen in Nederland de asielprocedure te laten doorlopen. We moeten ons als Nederland inzetten voor 'nieuwe relocatieafspraken op Europees niveau'.

Tot slot uit ook D66 zich kritischer op Europese samenwerking dan een regeringsperiode terug. Sprak de partij vier jaar geleden nog van financiële beloningen voor Europese landen die méér mensen opnemen dan afgesproken, inmiddels noemt het verkiezingsprogramma dat Europese vervolgaafspraken ook mogelijk zijn zonder Hongarije, Polen, Slowakije en Tsjechoë. Wederom een praktische houding ten opzichte van het Europese gemodder van de afgelopen jaren.

GROEN LINKS

GroenLinks: Griekse kampen zijn een schandvlek

Wie de vluchtelingen crisis als volgt omschrijft - 'Vanuit verschrikkelijke omstandigheden hebben ze [mensen op de vlucht, red.] geen andere keuze dan huis, familie, vrienden, carrière en dromen achter te laten en op een andere plek bescherming te zoeken' - kan niet anders dan zelf de handschoen op te pakken. GroenLinks wil dan ook een voortrekkersrol in de vluchtelingenopvang, maar hoe?

Het quotum van 500 vluchtelingen per jaar moet omhoog, al hangt de partij er geen nieuw getal aan. Andere maatregelen leunen meer op de procedures: Er moet één minister komen die verantwoordelijk wordt voor 'alles wat samenhangt met migratie', die bij wijze van uitzondering verblijfsvergunningen mag verlenen aan schrijnende gevallen.

Verder wil GroenLinks investeren in de IND zodat asielzoekers binnen zes maanden uitsluitel krijgen. Kinderen krijgen voorrang en er komt meer aandacht voor kwetsbare groepen die asiel aanvragen. Voor LHBTI'ers geldt dat hun 'zelfidentificatie' voortaan leidend moet zijn in hun beoordeling, in plaats van de IND die iemand beoordeelt op sekse en geaardheid. Duidelijk is dat Nederland zijn luisterend oor moet inzetten naar vluchtelingen toe, in plaats van vice versa.

Over de Griekse opvangkampen is GroenLinks helder: het is een 'schandvlek' die zo snel mogelijk moet verdwijnen door zelf mensen op te vangen. GroenLinks stelt zich autonoom op en wil zich

niet verschuilen achter Europese landen die verzaken, maar zoekt welwillende landen op om een eerlijke verdeling mee op poten te zetten. De partij wil dat Nederland een voortrekkersrol op zich neemt, waarbij het programma ook vermeldt dat we nieuwe Griekse toestanden moeten voorkomen.

De vraag 'Hoe dan?' blijft staan, maar al met al is het beknopte verkiezingsstuk concreter dan in 2017. Eén boodschap blijft constant overeind: 'We sturen niemand terug naar een land waar het niet veilig is.' Daarmee zijn we eigenlijk weer terug in 1951, toen de Verenigde Naties exact deze afspraak opstelden in het VN-Vluchtelingenverdrag. ●

'We sturen niemand terug naar een land waar het niet veilig is'

Rebekka Timmer (BIJ1): 'Racisme kapitalisme dat is'

BEELD: REBEKKA TIMMER

● CHRIS AALBERTS

In de aanloop naar de verkiezingen interviewt Chris Aalberts biculturele kandidaten voor de Tweede Kamer. Als derde en laatste: Rebekka Timmer. Een paar jaar geleden nog raadslid voor de SP in Hilversum, maar nu de nummer 3 van BIJ1.

Je bent heel vroeg politiek actief geworden. Waarom was dat?

'Ik was een jaar of twaalf toen ik voor het eerst bij de SP kwam. We hadden het thuis niet breed. Mijn ouders waren gescheiden, dus ik zag mijn vader weinig. Mijn moeder heeft me grootgebracht. Vanuit mijn moeders kant heb ik een Indi-

sche achtergrond. Ze had allerlei ziektes. Na mijn geboorte heeft ze even in de rolstoel gezeten, had een vermoeidheidsziekte en is aan kanker overleden. Dat heeft me wel heel bewust gemaakt. Je hebt dan al een beeld van wat rechtvaardig is, bijvoorbeeld mensen in een uitkering die gepusht worden om te

is een systeem, net zoals

gaan werken terwijl ze dat niet kunnen. Ik vroeg me af waarom wij het niet breed hadden en anderen omkwamen in het geld.'

Je bent weggegaan bij de SP en overgestapt naar BIJ1. Waarom ging je weg?

'Het verhaal van de SP is niet krachtig genoeg. Als ik hun programma lees, denk ik: dat is de PvdA van de jaren tachtig. Ooit was de SP een tegenbeweging. Er mist een systeemanalyse. Je kunt bijvoorbeeld wel de lonen verhogen, maar dat is een eeuwige strijd. Je wilt dat het bredere probleem van het kapitalisme wordt aangepakt, want dat systeem ondermijnt rechtvaardigheid voor heel veel mensen.

'In haar eerste interview zei Lilian Marijnissen: we moeten de PVV-stemmer terughalen en we moeten vluchtelingendeals kunnen sluiten. Dat lijkt me niet. Natuurlijk moeten we stemmers terug naar links halen en ze uitleggen dat ons verhaal klopt, maar je moet niet de helft van het PVV-programma overnemen om ze jouw kant op te laten komen. Racisten gaan niet voor halve maar voor hele racisten. De SP wil opvang in de regio en asielaanvragen moeten buiten Europa plaatsvinden. Dat is het inperken van de rechten van vluchtelingen. Dit gaat over landen als Libië waar mensen als slaaf worden verkocht. Dát is opvang in de regio.'

Wat is het verschil met BIJ1?

'De fundamentele vraag is: laat je die mensen maar wegrotten in die kampen aan de rand van Europa om het heiligdom van de witte mensen te beschermen, of zijn we solidair met onze medemens die nooit in een vluchtelingenkamp hoeft te zitten? Bij BIJ1 zeggen we: iedereen is hier welkom en niemand is illegaal. We moeten de bredere oorzaken aanpakken, zoals de Westerse oorlogspolitiek waarbij we hele landen platbombardeerden waardoor die mensen onze

'Het kapitalisme is gebouwd op racisme en heeft alleen kunnen ontstaan door kolonialisme en de slavernij'

kant opkomen. Die mensen willen zelf ook niet vluchten. We moeten die mensen een menswaardig bestaan gunnen, zoals we dat iedereen moeten gunnen.

'BIJ1 ziet het grotere plaatje. Veel problemen in de samenleving kun je terugvoeren op kapitalisme, racisme en imperialisme. Dat moeten we benoemen. Dat zijn systeemproblemen en die moeten we als zodanig oplossen. Je moet geen pleisters plakken. De klimaatcrisis los je niet op met een waterbesparende douchekop. Er ligt een systeem aan ten grondslag dat maakt dat klimaatverandering in stand wordt gehouden, ondanks dat de hele wereld constateert dat we afkoersen op een megaramp. Kapitalisme gaat over winst boven mens, dier en milieu. Daar zit de systeemfout.

'Ons programma gaat over kleine stapjes en de grote visie dat de samenleving op de schop moet. Daarom zijn wij de enige linkse partij die groeit. Veel mensen zijn klaar met dat pleisters plakken. We hebben hoop nodig dat het echt veranderen kan. BIJ1 gaat in tegen

al die systemen. In de samenleving zitten racistische, seksistische en homofobe structuren en denkpatronen verankerd. Die machtsstructuren houden bijvoorbeeld zwarte mensen buiten de Tweede Kamer. Het is een enorme revolutie als straks een vrouwelijke zwarte partijleider in de Kamer wordt gekozen.'

Andere partijen doen soms ook voorstellen om racisme aan te pakken.

'Sommige partijen doen daar wel eens zinnige uitspraken over, maar ik denk dat partijen als VVD en GroenLinks geen belang hebben bij het oplossen van institutioneel racisme. Het gaat niet over hen. Wat er opgelost moet worden, is dat racisme structureel wordt aangepakt in alle facetten. Het gaat over de bredere problemen die aan de orde gesteld moeten worden.

'Kapitalisme zorgt er bijvoorbeeld voor dat er arbeidsmarktdiscriminatie is. Kapitalisme speelt mensen tegen elkaar uit. Racisme is daarin een manier om de arbeidersklasse opgesplitst te houden.

Het kapitalisme wil niet omvergooid worden en daarvoor moet je die verdeeldheid houden. Racisme en kapitalisme zijn verbonden, het kapitalisme is gebouwd op racisme en heeft alleen kunnen ontstaan door kolonialisme en de slavernij. Dat zijn de voorwaarden geweest waarop het systeem is gebouwd. Nog steeds moet men in Bangladesh kleding maken om hier in weelde te kunnen leven. Het kapitalisme houdt ongelijkheid in stand. Gelijkwaardigheid, economisch, op de woningmarkt, is niet te realiseren zonder het beëindigen van het kapitalisme.'

Heeft BIJ1 eigenlijk wel een achterban voor deze standpunten?

'Je hoeft dit allemaal niet aan een zwarte Nederlander uit te leggen. De zwarte gemeenschap loopt al generaties tegen dezelfde problemen aan. Nu is er een vrouw die het heeft meegemaakt: Sylvana kent de andere kant van het systeem, al generaties lang. Er is intergenerationeel trauma, je moeder maakt het mee, je oma maakt het mee, het gaat over van ouder op kind. Zwarte mensen leren elkaar hoe ze op de politie moeten reageren. Witte mensen doen dat niet, want dat hoeft niet. Wij kennen de andere kant van de geschiedenis en leven die.

'Nooit is er een zwarte vrouw geweest die in de witte machtsinstellingen binnendrong om institutioneel racisme aan de orde te stellen. We hebben etnisch profileren, je ziet het op de arbeidsmarkt dat mensen met een migratieachtergrond niet aan een baan komen, dat het land door witte mannen wordt bestuurd. Daar zit iets in van uitsluiting, discriminatie en racisme. We moeten af van de notie dat racisme een actie is en intentioneel. Racisme is een systeem, net zoals kapitalisme een systeem is. Straks kunnen wij daar zitten: wij kunnen zo'n analyse maken.' ●

JOAN NUNNELY (BEELD: PEGGY MOSSELAAR)

JOAN NUNNELY

Kandidaat D66 (#33)

Alleen samen doorbreken we de stilte

De protesten, rellen en plunderingen kwamen voor veel gezagsdragers als een complete verrassing. Hoe kon het dat de vlam van de ene op de andere dag in de pan sloeg en dat een lavastroom van geweld door de straten vloeiende? Vertwijfeld keken politie en politici naar de bonte stoet aan demonstranten en relschoppers, verzuchtend dat elke grens was overschreden.

Natuurlijk zaten er raddraaiers tussen en is geweld en vernietiging van andermans spullen altijd onacceptabel. Maar het is ook een groep mensen waarvan de sluimerende onvrede al weken zichtbaar was in de samenleving en op de social mediakanalen. De één kwam rellen omdat de voetbalclub al maanden zonder publiek speelt en de wedstrijdspanning in het dagelijks leven ontbreekt, de ander is het gejeengel van jongere broertjes en zusjes beu terwijl de school is gesloten.

Mensen die dag in, dag uit te maken hebben met de gevolgen van de coronacrisis kwamen plots samen om het door hen verfoeide gezag tot de orde te roepen. Zonder succes, want de rellen zijn de kop ingedrukt, maar het is belangrijk om naar de oorzaken te kijken.

We moeten deze keer wél het rode potlood ter hand nemen en onze eigen toekomst kleur geven

Het gaat om een bont palet aan frustraties. Mensen voelen zich niet gehoord, niet vertegenwoordigd door de politiek. Al jaren zien ze hun wereld veranderen, maar de vooruitgang lijkt aan hen voorbij te gaan.

Wat dat betreft is een gemakkelijke parallel te trekken naar de wereldwijde Black Lives Matter-protesten. Ook daar lag de kern in decennialang opgebouwde frustratie over onrecht, discriminatie en zich jarenlang niet gehoord voelen.

Ook in de zwarte gemeenschap hoor ik veel ontevredenheid over de politiek en het mantra dat stemmen toch niks uitmaakt. Ik ben het daar niet mee eens. Natuurlijk is het zo dat de wereld niet met een vingervuurtje verandert als we een keer gaan stemmen. Maar dat de politiek en represen-

tatie van verschillende groepen beter wordt als je stemt, bewijzen de recente verkiezingen in de Verenigde Staten.

Het waren de Democraten Joe Biden en Kamala Harris die samen de zwarte gemeenschap in beweging wisten te krijgen en er met vereende krachten voor zorgden dat Donald Trump, ondanks 74 miljoen stemmen, naar een van zijn golfresorts werd teruggestuurd. Ook in Nederland staan we na de Black Lives Matter-protesten aan de vooravond van een ware ommekeer. Maar om die ommekeer te realiseren, moeten we wel gaan stemmen. Kandidaten met een biculturele achtergrond zijn er op de lijsten van bijna elke partij. Daarom is het zaak dat we deze keer wél het rode potlood ter hand nemen en onze eigen toe-

komst kleur geven.

Het is zaak slim met ons stemrecht om te gaan en onze kansen om te zetten in zichtbare zetels in de Tweede Kamer. Initiatieven om ons daarin een handje te helpen zijn er voldoende. Zo zet onder meer Kleur de Kamer de biculturele kandidaten in de schijnwerpers en zet Stem op een Zwarte Vrouw onze zusters in het zonnetje. Het is belangrijk dat we 17 maart slim stemmen en zo via voorkeurstemmen zoveel mogelijk biculturele kandidaten in de Kamer krijgen.

Van groot belang is dat veel mensen de weg naar de stembus weten te vinden. Daarin moeten we elkaar echt stimuleren en elk cynisme wegnemen. Want politiek is heel simpel: het is niet meer dan koppen tellen en de juiste verbinding en samenwerking zoeken. Slecht georganiseerde groepen worden veelal gemarginaliseerd. Zij komen als laatste aan de beurt als er overeenkomsten gesloten moeten worden in de politiek.

Er zijn, afhankelijk van de opkomst, rond de 18.000 voorkeurstemmen nodig om iemand die laag op de lijst staat in de Tweede Kamer te verkiezen. De *black community* in Nederland bestaat uit honderdduizenden mensen. U kunt met uw stem echt voor verandering zorgen. •

SOFYAN MBARKI

Kandidaat PvdA (#16)

Omdenken: afkomst is slechts een deel van je identiteit

De toeslagenaffaire was de afgelopen tijd volop in het nieuws. Er blijkt etnisch te zijn geprofileerd. Echter heeft discriminatie door de Belastingdienst in de berichtgeving veel te weinig aandacht gekregen, terwijl ik om mij heen zie dat juist dit aspect bij heel veel mensen tot wantrouwen en cynisme heeft geleid. Ik begrijp deze emotie heel goed.

Want het zijn juist deze mensen die het goed doen op school en hun diploma halen. Die ondernemen, carrière maken en vrijwilligerswerk doen. Kortom: het gaat om mensen die meebouwen mee aan de toekomst van dit land. En toch voelen ze zich nog steeds regelmatig een buitenstaander.

Ik geef een persoonlijk voorbeeld, want dit onderwerp raakt mij persoonlijk.

Ik ben Amsterdammer. Geboren en getogen. Een Amsterdammer met warme herinneringen aan het voetballen voor het Olympisch Stadion, en aan de superdiverse omgeving waarin ik opgroeide in Amsterdam-West. Als vierjarige was ik bovendien verliefd op juf Joke. Dat ik anders ben, dat ik moslim ben, was destijds nooit een reden tot wantrouwen. Er was niemand die destijds tegen mij zei dat

Nu gaat het eindelijk om diegenen die discriminatie ervaren

de ramadan iets on-Nederlands is. De stad omarmde mij. En het is niet moeilijk om op te bloeien in een stad die je omarmt.

Mijn kinderen groeien hier nu ook op. Ze leren op een Amsterdamse school. Ze voetballen bij een voetbalvereniging en ze spelen met andere Amsterdammertjes buiten. En toch worden zij veel meer gezien en aangesproken als 'Marokkanen' dan ik. En niet op een positieve manier. De manier van opgroeien en hoe we naar elkaar kijken, is echt veranderd. Dat is pijnlijk om te constateren als vader, je wilt namelijk dat je kinderen het beter krijgen dan jij.

Tegelijkertijd zie ik ook een hoopvolle ontwikkeling. Afgelopen zomer zijn in mijn stad duizenden mensen de straat op gegaan om hun afkeuring uit te spreken tegen discriminatie en uitsluiting. Ook ik ben naar de Dam gegaan - niet alleen als PvdA-raadslid - maar

juist ook als vader van drie kinderen, en als Nederlander.

Het racismedebat richtte zich de afgelopen jaren vaak op de intenties van degenen die discrimineerden. Denk aan opmerkingen als 'Het was maar een grapje' of 'Sinterklaas is maar een kinderfeest'. Nu gaat het eindelijk om diegenen die discriminatie ervaren. Dat komt mede omdat er nu een generatie is opgestaan die gelijkwaardigheid opeist. Deze nieuwe generatie spreekt zich niet alleen uit tegen discriminatie en uitsluiting, maar verkondigt ook de boodschap dat ze zich niet willen laten reduceren tot slechts een onderdeel van hun identiteit.

Om deze positieve ontwikkeling voort te zetten, zullen we ook naar de politiek moeten kijken. Helaas is de realiteit dat het marginaliseren van mensen de afgelopen decennia niet voorbehouden is geweest aan één politieke partij. Alle partijen hebben zich op een

bepaalde manier bewust of onbewust schuldig gemaakt aan groepsdenken. Of het nu gaat om doelgroepenbeleid om een specifieke groep te 'helpen' of doelgroepenbeleid dat heeft geresulteerd in etnisch profileren bij de Belastingdienst.

Wat mij daarnaast ook opvalt, is dat juist partijen die zeggen te willen vechten tegen discriminatie deze trend versterken. We hebben gezien hoe (stemgedragingen van) politici met een Marokkaanse of Turkse achtergrond uitsluitend aan de hand van hun afkomst werden beoordeeld. Dat is niet de verbindende politiek die ik voor ogen heb.

We moeten nu juist toe naar een brede coalitie. Een coalitie met gedeelde progressieve waarden, die zich niet slechts om één gemarginaliseerde groep bekommert, maar opkomt voor iedereen die uitsluiting ervaart. Van uitsluiting om wie je bent, tot uitsluiting door je sociaaleconomische positie. Een coalitie waarin dus niet je afkomst leidend is, maar je ideeën over de Nederlandse samenleving en je betrokkenheid bij de maatschappij.

Op 17 maart gaan we naar de stembus. Hopelijk kijkt de nieuwe Tweede Kamer daarna verder dan naar slechts één klein deel van je identiteit. Ik draag daar graag aan bij. Om dit land voor mijn kinderen nog beter te maken. •

Wanneer je kinderen vastzitten in nooit'

Beide dochters van de Turks-Nederlandse Günay Akkaya zitten sinds 2017 vast in Turkije. Ze heeft geen idee wanneer haar dochters weer vrijkomen. Een aanklacht hebben Bergün en Betül Varan nog nooit gehoord. 'In Turkije is er geen gerechtigheid, maar als Nederland deze ongerechtigheid steunt, dan is Nederland even schuldig.'

● VERA BOONMAN

De meisjes groeiden op in Etten-Leur in Noord-Brabant. Hier woonden ze in een rustige wijk, vlakbij de molen. Ze gingen naar school, voetballen en speelden muziek. Bergün zat in dezelfde brugklas als ik, en haar oudere zus zat op dezelfde school. In de klas was Bergün eerlijk, met een uitgesproken mening, en die liet ze horen als ze dat nodig vond. Na de middelbare school studeerde Bergün rechten, eerst in Tilburg en daarna in Rotterdam.

Ondertussen speelde Betül dwarsfluit. Ze kreeg online les van Ali Araci, lid van de band Grup Yorum. 'Hij was een van de beste leraren op het gebied van blaasinstrumenten', vertelt haar moeder in haar kleurige woonkamer in Etten-Leur. 'Na een tijdje kreeg ze de kans om lid te worden van de band. Dat was een erg grote kans voor haar.' In 2016 vertrok Betül naar Turkije.

Protestband

Grup Yorum bestaat inmiddels al 35 jaar. De politiek geëngageerde folkband staat bekend om zijn protestliedjes, vaak gericht tegen de Turkse regering, systematisch racisme en onderdrukking van minderheden. Soms zingen ze in het Koerdisch. In allerlei landen hebben ze opgetreden. Sinds de

GÜNAY AKKAYA (RECHTS) EN HAAR VOORMALIGE ECHTGENOOT ERDEM VARAN (LINKS). (BEELD: GÜNAY AKKAYA)

oprichting van de band worden de leden soms opgepakt. 'Dat wist Betül wel, maar de repressie van nu is niet te vergelijken met die van toen', zegt moeder Akkaya.

Hun moeder is de aangewezen kandidaat om het verhaal van de Varan-zusjes te vertellen. Want Bergün en Betül zitten in Turkije in de gevangenis en zelfs in de maanden dat ze soms vrijgelaten worden door de politie mogen ze het land niet verlaten. Het is belangrijk dat hun verhaal verteld wordt, vindt

Akkaya. Het is het enige wat ze op dit moment kan doen voor haar dochters.

Op het koffietafeltje heeft ze dus allerlei lekkers uitgestald, van baklava met pistache en walnoten tot zelfgemaakte koekjes. In het huis voert een zachtroze kleur de boventoon. Naast de televisie staan foto's van haar dochters. Ondanks dat ik Bergün al sinds de brugklas niet meer gesproken heb, herken ik de lach van haar moeder meteen. Ze lijken op elkaar. Sinds Bergün

haar zus ging opzoeken in Istanbul, woont Akkaya alleen.

'Ik denk niet dat Bergün al echt uit huis had gewild', zegt Akkaya. Maar uiteindelijk is dit voor haar besloten. Want als ze bij haar zus is wordt het cultureel centrum van Grup Yorum binnengevallen door de politie. Beide zussen worden opgepakt. 'Zelfs Bergün, die helemaal geen lid was van de band. Ze werd vastgezet en gemarteld, ze hebben haren uit haar hoofd getrokken.'

een Turkse cel: 'Zekerheid heb ik

Teleurgesteld

Na deze eerste ervaring met de politie in Turkije sloot ook Bergün zich aan bij Grup Yorum als drummer. 'Ze wil gerechtigheid en is tegen het geweld dat gebruikt wordt.' Ondertussen beweert de Turkse regering dat de groep banden heeft met de extreemlinkse partij DHKP/C, die van terrorisme wordt beschuldigd. Maar deze banden zijn nog nooit aangetoond.

Amnesty International stelt in onderzoek uit oktober dat Turkije de vaag geformuleerde antiterrorismewetten die het na de mislukte coup van 2016 invoerde steeds meer gebruikt om dissidenten op te pakken. Dit varieert van politici in de oppositie tot advocaten en academici. Door de geheimhoudingsplicht die geldt bij 'terroristische activiteiten' hebben advocaten geen toegang tot bewijs tegen hun cliënten.

Grup Yorum heeft zelf altijd ontkend banden te hebben met de DHKP/C. Volgens Akkaya is het duidelijk: 'Ze maken liederen voor mensen die onderdrukt worden. Ze zijn er voor het volk en dat wil de regering niet.'

Dat haar geboorteland een democratie is gelooft ze allang niet meer. Maar ook Nederland, het land waar Akkaya sinds haar zevende woont, stelt haar steeds vaker teleur. Ze belt vaak met het Ministerie van Buitenlandse Zaken, maar er lijkt niets te gebeuren.

'Ondertussen zijn er drugshandelaren in buitenlandse gevangenen die meer juridische bijstand krijgen van de Nederlandse overheid dan Bergün en Betül. Zelfs als ze vrijkomen mogen ze Turkije niet uit. Mijn dochters hebben niets uitgehaald. Ze gebruiken geen drugs, geen geweld. Ik wil dat ze in vrijheid kunnen gaan en staan waar ze willen.'

Hongerstaking

Verskillende leden van Grup Yorum zijn in hongerstaking

DE ZUSJES BERGÜN (LINKS) EN BETÜL VARAN (RECHTS) (BEELD: GÜNAY AKKAYA)

'Ze werd vastgezet en gemarteld, ze hebben haren uit haar hoofd getrokken'

gegaan terwijl ze vastzaten. In februari vorig jaar ging Bergün in hongerstaking. Voor Akkaya was dit nieuws lastig om te verteren, en nog lastiger als ze zelf eten op tafel had staan, terwijl haar dochter niet kon eten. Maar: 'Het was het enige wapen dat ze nog had. Als dat de enige manier is, dan moet het maar. Het is niet dat ze niet wilde eten, nee, ze kón niet eten.'

De groep stopt niet met het maken van muziek, zelfs niet als ze opgesloten zitten. 'In de gevangenis gebruiken ze de buizen van de gevangenis voor instrumenten. Ze blijven nieuwe liederen schrijven, en juist door wat er nu gebeurt: ze maken het onrecht van de Turkse regering van dichtbij mee. Ze zullen dus niet stoppen.'

We weten niet hoeveel activisten Turkije heeft opgepakt. Amnesty

International benadrukt dat het lastig is om aan betrouwbare cijfers te komen. In oktober 2020 trok de NGO aan de bel. Het recht op een eerlijk proces in Turkije wordt steeds verder uitgehold 'met onrechtmatige onderzoeken, willekeurige detenties en ongegronde vervolgingen op grond van de breed gedefinieerde antiterrorismewetten'. Daarnaast nam Turkije eind 2020 een nieuwe antiterrorismewet aan, waarmee de overheid vergaande bevoegdheden krijgt om stichtingen, verenigingen en maatschappelijke organisaties te onderzoeken.

Onzekerheid

De zusjes Varan hebben ook te maken met 'willekeurige detenties', die genoemd worden in het rapport. Ze zitten nu allebei weer vast en hopen bij de eerste zitting

weer vrij te komen. Maar toen Bergün de vorige keer vast zat werd de datum van de zitting telkens verschoven.

De *Volkskrant* noemde dit in december een vorm van 'draai-deurhechtenis'. Steeds wordt de één weer opgepakt en dan de ander weer vrijgelaten. 'Als ze niet vastzitten, check ik iedere ochtend het nieuws of ze nog steeds vrij zijn. Ik weet nooit wat er op een dag gaat gebeuren.' Akkaya is er even stil van. 'Zekerheid heb ik nooit bij mijn dochters.'

Terwijl Akkaya vaak het ministerie van Buitenlandse Zaken belt en andere instanties om vragen naar de situatie van haar dochters, heeft haar voormalige echtgenoot Erdem Varan lange tijd flyers uitgedeeld bij Rotterdam Centraal Station. Ook hebben ze een mars gelopen naar Brussel, om op die manier aandacht te vragen voor de zaak van hun dochters. Het heeft allemaal niet geholpen.

Inmiddels is het paspoort van Betül ook verlopen. Maar ze krijgt geen nieuw paspoort van Nederland. Betül en Bergün hoeven volgens hun moeder echt niet meteen naar Nederland gehaald te worden, als hun land in ieder geval maar achter ze staat. 'Ik wil dat ze de vrijheid krijgen om muziek te maken die zij willen maken.' Akkaya zwijgt even en voegt dan met veel vuur toe: 'In Turkije is er geen gerechtigheid, maar als Nederland deze ongerechtigheid steunt, dan is dit land even schuldig.'

Günay Akkaya kan niet veel anders doen dan wachten. Ze hoopt dat haar dochters zo snel mogelijk weer vrijkomen, maar dat zal wellicht weinig veranderen aan de situatie. Ze mogen het land niet uit en zullen mogelijk over een aantal maanden opnieuw worden opgepakt. 'Ze hebben een doel en ze weten wat ze doen', zegt Akkaya. 'Ik zou alleen willen dat ze daar niet voor moesten boeten.' ●

De islam als emancipatiemotor: in de Koran'

BEELD: PEXELS

Gaan feminisme en de islam samen, of staan ze tegenover elkaar? Islamitische feministen vinden dit een achterhaalde vraag. 'Voor mij betekent moslim zijn per definitie dat ik voor vrouwenrechten sta.'

In een recente lezing spraken socioloog Saskia Glas (Radboud Universiteit Nijmegen) en arts en islamoloog Noor Compier over het feminisme binnen de islam. De lezing werd georganiseerd door 'De Ware Islam', een jongerenorganisatie binnen de Ahmadiyya-moslimgemeenschap.

Ahmadiyya geloven dat de Indische moslimgeleerde Mirza Ghulam Ahmad (1835-1908) de laatste profeet is, iets dat volgens orthodoxe moslims overigens niet kan. In de grondbeginselen van de Ahmadiyya-moslimgemeenschap is direct te lezen: 'De ware islam is een religie die gelooft in de gelijk-

heid en emancipatie van de vrouw'. En daar gaat het dan ook over tijdens de lezing.

'Het leek de jongerenorganisatie wel belangrijk om vrouwen te betrekken bij dit onderwerp, in plaats van dat mannen erover vertellen,' vertelt Compier met een lach.

Compier geeft vaker lezingen, maar dan gaat het niet alleen over feminisme. 'Het is een cliché. Er is veel meer te vertellen dan alleen jihad en feminisme', zegt ze. Ondanks dat ze inmiddels al bijna vijftien jaar lezingen geeft, vindt ze het niet meteen vervelend: 'Het is altijd interessant om weer een ander perspectief te laten zien.'

Tijdens de lezing vertelt Compier over het islamitisch feminisme en haar eigen zoektocht naar haar plek binnen Nederland. Toen ze begin jaren negentig vanuit Pakistan in Nederland aankwam, leek het nog alsof migrantenvrouwen meer kans maakten als ze zich kleeadden als een westerse vrouw.

Compier: 'Ik vroeg me af: wat heb ik te bieden?' Vanuit deze positie hielp het Compier, zelf behorend tot de Ahmadiyya, zich te verdiepen in haar geloof.

De andere spreker, Saskia Glas, heeft een compleet andere achtergrond. Zij besloot onderzoek te doen naar de mening over vrouwenrechten in Arabische landen

‘Het feminisme is al te vinden

toen ze hoorde over de massale aanrandingen in Keulen tijdens de nieuwjaarsnacht van 2015 op 2016.

‘Er werd gedacht dat het grootste deel van deze aanranders Noord-Afrikaanse asielzoekers waren. Het publieke debat dat volgde was niet heel genuanceerd en erg populistisch’, vertelt Glas in de lezing. ‘Er volgden protesten van Syrische asielzoekers die zeiden: ‘Ik heb een religie, maar ik ben geen seksist en ik geef wel om vrouwenrechten.’

Haar interesse was aangewakkerd. De volgende vier jaar werkte Glas aan haar proefschrift over vrouwenrechten in Arabische landen.

Met enquêtes onder 70.000 Arabische burgers deed ze haar onderzoek. Hierin stonden vragen over hoe belangrijk de burgers hun geloof achtten en hoe vaak ze bijvoorbeeld naar de moskee gingen, aangevuld met vragen over vrouwenrechten zoals het recht op educatie en een carrière. Een op de vier noemt zichzelf een moslimfeminist, ‘een grote minderheid dus’, aldus Glas in de lezing. Deze mensen hebben geen problemen met vrouwenrechten.

Als er per land gekeken wordt, dan ziet Glas meer moslimfeministen in de landen met de sterkste feministische bewegingen, zoals Marokko, Tunesië, Egypte en Algerije. Ze zag ook dat vrouwen die zich sterk religieus voelden juist meer vrouwenrechten steunden. Noor Compier voegt toe dat feminisme al ontstond in de islam met de komst van de profeet Mohammed.

Compier: ‘Tegen alle gelovigen, het maakt niet uit of het een man of vrouw is, zegt de islam: ‘Wees als Maria (Maryam, de moeder van Jezus / Isa, red.)’. De islam ziet de vrouw niet als een lager wezen. Ik denk zelfs dat Europese vrouwen een verrijking kunnen vinden in de Koran.’

Hierover gaat het ook in de cursus van Anne Dijk, religiewe-

tenschapper en islamitisch theoloog, die sinds vorige maand online te volgen is. Haar cursus duurt zes weken en gaat over de geschiedenis van vrouwen in de islam. Ze maakt zelf onderscheid tussen islamitisch feminisme en moslimfeminisme.

Het eerste is meer gericht op het bestuderen en interpreteren van islamitische bronnen. Moslimfeminisme strijdt tegen elke vorm van vrouwenonderdrukking, wat voornamelijk politiek, activistisch of seculier van aard kan zijn. ‘En er

noemen. ‘Voor mij betekent moslim zijn per definitie dat ik voor vrouwenrechten sta.’ Zelfbeschikking en gelijkwaardigheid was er al in de tijd van de profeet Mohammed, stelt Dijk, alleen het woord ‘feminisme’ bestond nog niet.

‘Zijn vrouwen mochten blijven werken. Iets waar feministen in Nederland voor moesten vechten, is met de komst van de Koran gegeven. Voor mij is religie juist een bron van emancipatie.’

Noor Compier ziet het onbegrip naar haar religie veel terug.

‘Mohammeds vrouwen mochten blijven werken, iets waar feministen in Nederland voor moesten vechten’

kan natuurlijk overlap zijn; een moslimfeminist kan zich baseren op islamitische bronnen’, vult Dijk aan.

Berna Toprak bevestigt dit. Ze is medeoprichter van moslimcollectief S.P.E.A.K., dat zich uit spreekt tegen structurele uitsluiting van moslimvrouwen. Toch krijgt het collectief daar niet altijd de ruimte voor binnen het westerse feminisme, zegt Toprak.

‘Het westerse feminisme heeft een andere geschiedenis dan moslimfeminisme. De strijd met de kerk, het verzet tegen de invloed van de kerk heeft het westerse feminisme erg gevormd. Het moslimfeminisme heeft een andere levensloop gehad. Toch blijft het binnen westers feminisme ‘raar’ als je religieus bent.’

Dit herkent Anne Dijk. Het zorgt ervoor dat ze terughoudend is om zichzelf meteen feminist te

noemen. ‘Het is extra lastig voor migranten die naar Europa toe komen. Zij zijn geen islamitische geleerden en toch worden ze in Europa aangesproken op allerlei regels en kennis van de islam die ze niet hebben.’

Er zijn vrouwen die in Nederland komen en stoppen met het praktiseren van de islam. ‘Zij zetten zich er tegen af, maar dit is een product van hun onderdrukking, iets dat in hun land voorkwam. Die patriarchale systemen zitten in de cultuur, in onwetendheid.’

Toekomst

‘De profeet Mohammed voorspelde dat deze tijd de ergste moslimgeleerden zou kennen. Het zouden de ergste wezens op aarde zijn’, vertelt Compier. ‘Als je kijkt wat er in sommige moskeeën wordt gepredikt over de rol van vrouwen, dan is dit schokkend. Maar dit is tegen de leer van de islam.’

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

Om dit te verbeteren, is het volgens Compier vooral belangrijk dat we blijven onderwijzen over de islam. ‘Zo leer je mensen zelf na te denken, zodat ze geen schapen zijn.’

De laatste jaren ziet Berna Toprak ook een hoopvolle verandering in het gesprek rondom moslimfeminisme. ‘Soms resulteren gesprekken voor ons in verantwoording afleggen, dat we uit moeten leggen dat we wel echt feminist zijn. Maar sinds een paar jaar zie ik wel een *shift*: zo zie je tegenwoordig bij de Women’s March altijd een moslima die haar verhaal doet.’

Toprak ziet de verandering ook in talkshows en de politiek. ‘Ik zie enorm goede voorbeelden, maar dat maakt het niet meteen makkelijk. Als moslima hoef je er alleen maar te zijn en je wordt van alle kanten aangevallen. Er wordt continu aan je getwijfeld. Gelukkig staat er nu altijd een netwerk klaar om je op te vangen.’

En S.P.E.A.K. hoeft het wiel niet opnieuw uit te vinden, voegt ze toe. ‘We kunnen leren van de zwarte vrouwenbeweging en van de LGBTQ+-beweging. We staan op de schouders van reuzen. Deze bewegingen zijn ons voor geweest en zij hebben vergelijkbare dingen meegemaakt. We kunnen ons nu organiseren en zo zie je dat er veel steun is. Dat geeft wel hoop voor de toekomst.’ ●

Advocaten in Turkije: wie de verkeerde cliënt verdedigt, wordt zelf vervolgd

BEELD: WIKIMEDIA COMMONS

Turkse advocaten zijn steeds vaker het doelwit van onrechtmatige strafrechtelijke onderzoeken en oneerlijke vervolgingen, terwijl ze beschuldigd worden van de vermeende misdaden van hun cliënten, meldde Amnesty International onlangs.

Zo werden drie advocaten veroordeeld omdat ze leden van de Gülenbeweging juridisch hebben bijgestaan. De Gülenbeweging is volgens de Turkse overheid een terroristische organisatie en verantwoordelijk voor de mislukte coup van 15 juli 2016, een beschuldiging die door Gülen-sympathisanten stellig wordt ontkend.

Volgens Amnesty zijn deze zaken geen uitzondering. 'Vermoedelijk zitten er nu honderden advocaten in voorlopige hechtenis of zitten zij een gevangenisstraf uit in de overvolle Turkse gevangenissen.' Het vasthouden van advocaten is in Turkije een routinepraktijk geworden, aldus Amnesty.

De Britse mensenrechtenadvocaat Michael Polak, actief voor de NGO Arrested Lawyers, onderschrijft deze sombere analyse. 'President Recep Tayyip Erdogan heeft de *civil society* de oorlog verklaard. Iedereen die kritiek op de regering heeft is nu verdacht. Journalisten, oppositiepolitici, noem maar op.' Advocaten vormen volgens Polak een speciale categorie tegenstanders, omdat ze zo 'vervelend' zijn.

'Autoriteiten ergeren zich onder meer aan het feit dat advocaten hun cliënten adviseren zich te beroepen op hun zwijgrecht. Dan sommen ze een advocaat naar het politiebureau en vragen ze hem: 'Waarom praat jouw cliënt niet?' Het komt dan voor dat de advocaat vervolgens zelf wordt gearresteerd en gemarteld. Ze worden dus gestraft voor wat hun cliënten doen. Er is ook een advocaat overleden als gevolg van de harde behandeling die hij heeft ondergaan.'

Volgens het nieuwste rapport van Arrested Lawyers zijn sinds de coup poging van 2016 meer dan 1.600 advocaten gearresteerd en vervolgd, terwijl 615 advocaten in voorlopige hechtenis zijn genomen. Tot nu toe zijn 450 advocaten veroordeeld tot in totaal 2.786 jaar gevangenisstraf, op grond van 'lidmaatschap van een gewapende terroristische organisatie' of van het 'verspreiden van terroristische propaganda'.

Vorig jaar alleen al zijn meer dan honderd advocaten opgepakt en vastgehouden in zaken die betrekking hadden op de Gülenbeweging, en zo'n honderd advocaten die Koerden verdedigden. Dat vertelt Mert*, een Turkse advocaat die sinds 2015 in Nederland woont. De regering beschuldigt advocaten er lid te zijn van de Gülenbeweging of de Koerdische Arbeiderspartij PKK, of dat ze door hun werk deze terreurorganisaties feitelijk steunen. 'Advocaten in Turkije vrezen terecht de toorn van de Turkse regering.

'Advocaten vrezen terecht de regering. Ze zullen niet snel een cliënt accepteren die van terrorisme wordt beschuldigd'

Ze zullen daarom niet snel een cliënt accepteren die van terrorisme wordt beschuldigd.'

Hoewel Turkije nooit een perfecte rechtsstaat is geweest, is de situatie nu bijzonder slecht, aldus Mert. 'Mensen die verdacht worden van terroristische misdrijven hebben geen goede toegang tot advocaten. In tegenstelling tot gewone criminelen kunnen ze zelden in contact komen met hun familie. Ze 'verdwijnen' soms

voor een tijdje en worden dan in het geheim gemarteld op een 'boerderij' van de Turkse geheime dienst MIT, feitelijk een miniconcentratiekamp, en de bekentenissen van verdachten zijn gefabriceerd.'

Platform van Justitiële Eenheid

De aanval op advocaten staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een ontwikkeling die nu zo'n acht jaar aan de gang is. Dat vertelt Erdal*, een rechter die na de mislukte coup asiel heeft aangevraagd in België. Advocaten, rechters en aanklagers kunnen hun werk niet meer onafhankelijk doen, omdat het regime vanaf 2013 de rechtsstaat beetje bij beetje afbrak. Een cruciaal jaar was 2014, omdat er dat jaar weer verkiezingen waren voor de Hoge Raad, het hoogste rechtscollege Turkije.

'Deze keer deed het 'Platform van Justitiële Eenheid' (YBP - Yargıda Birlik Platformu, red.) mee, dat door de regering werd gesteund. Wie niet op deze kandidaten van dit platform stemde, werd weggepromoveerd naar de provincie en kwam op een zwarte lijst te staan. Na de coup werden de rechters en aanklagers die tegen YBP waren allemaal ontslagen, omdat ze lid zouden zijn van de Gülenbeweging. Ik ben geen Gülenist, maar toch werd ik ontslagen omdat ik mijn onafhankelijkheid wenste te behouden.'

'Die zwarte lijst van zogenaamde Gülenisten is ruim twee jaar voor de coup opgesteld', vertelt openbaar aanklager Murat*, die na de coup in België asiel heeft gekregen. 'Het was wel heel toevallig dat de regering zo snel na de staatsgreep met zo'n lange lijst kwam, van ongeveer drieduizend mensen. De lijst bevatte ook veel fouten. Enkele vrouwen op de lijst staan er nog op met hun meisjesnaam, omdat ze in 2014 nog niet getrouwd waren. En enkele andere vrouwen staan er nog op met de naam van hun man, terwijl ze na 2014 zijn gescheiden. Ze zijn vergeten de lijst tussentijds te actualiseren.'

Volgens Murat oefende de Turkse regering in 2014 op rechters en aanklagers grote druk uit om voor de regeringsgezinde YBP-kandidaten te stemmen. 'Als je regeringskandidaten steunde, dan werd je hiervoor beloond met een hoger salaris en een promotie. Maar wie zich verzette werd weggepromoveerd. Sommige rechters en aanklagers hebben zich laten verleiden door het regime, maar niet iedereen wilde hierin meegaan. Dat er iets in de lucht hing wisten we al in 2015. Ambtenaren van het ministerie Justitie zeiden in 2015 al dat het justitiële apparaat moest worden gezuiverd, ruim voor de coup.'

De hel

Met de coup noch met de Gülenbeweging had Murat iets te maken, maar hij en andere rechters en aanklagers werden in de nacht van 16 op 17 juli 2016 van hun bed gelicht en naar het politiebureau gebracht.

‘Het was een rare situatie, omdat we alle politiemensen kenden. We werkten immers al jaren met ze samen. Maar nu opeens waren wij de verdachten. De aanklagers die ons aanklaagden en de rechters die ons veroordeelden waren collega’s van ons. Ik begreep dat ze ons moesten veroordelen, omdat ze onder enorme druk van Ankara stonden om ons schuldig te verklaren. Ze waren bang, ze zagen er bleekjes uit. Ik verdedigde mijzelf. Ik vroeg: ‘Waar is het concrete bewijs tegen ons?’ Maar bewijs hadden ze niet, gaven ze toe. Hoewel ik hun gedrag niet goedkeur, had ik op dat moment medelijden met hen. Ze schaamden zich enorm voor wat ze aan het doen waren. Maar ze durfden geen nee aan Ankara te verkopen.’

Murat was ergens opgelucht dat hij na zijn veroordeling meteen naar de gevangenis werd gestuurd. ‘Ik was bang voor marteling, maar we waren al op 21 juli veroordeeld, voordat de noodtoestand was afgekondigd. We mochten daarom niet gemarteld worden.’ Wel werden Murat en de andere gevangenen onderworpen aan psychologische terreur en kregen ze dagenlang geen eten en nauwelijks water. Ook mochten ze zich niet scheren, wassen, tanden poetsen of schoon ondergoed aantrekken.

‘We zaten met dertig, veertig mannen in een stinkende cel in de zomer. Het was, laat ik het zo zeggen, een erg moeilijke tijd.’ Daar kwam nog bij dat de cipiers, die ze natuurlijk ook allemaal kenden, erg wreed tegen de politieke gevangenen waren. ‘Het was een beetje als het beruchte Stanford-gevangenisexperiment. Een week geleden gaven wij hen opdrachten, nu waren zij opeens onze bazen geworden. En ze lieten ook merken dat zij de baas waren.’

Omdat Murat en zijn collega’s in de gevangenis door de Turkse staat als terroristen werden beschouwd, hadden ze niet dezelfde rechten als gewone gevangenen. ‘Pas na twee maanden mochten we met onze familie bellen, en elke keer als je met je familie wilde praten moest je je tot je onderbroek uitkleden, zogenaamd ter controle. Helemaal niet nodig natuurlijk, en erg vernederend.’

Na tweeënhalf jaar kwam Murat vrij. Omdat de situatie in Turkije niet normaliseerde, hij als ‘terrorist’ geen baan meer kon vinden en vreesde

‘De aanklagers die ons aanklaagden en de rechters die ons veroordeelden waren collega’s van ons’

opnieuw te worden gearresteerd, besloot hij om met zijn gezin naar het buitenland te vluchten. Het geld om de mensensmokkelaars te betalen leende hij van zijn vrienden. ‘Zelf had ik niets meer. De reis naar België heeft ons in totaal 15.000 euro gekost. Ik ben door een hel gegaan. Maar in Turkije leven nog steeds heel veel mensen in die hel.’

Eyüp**, een voormalige aanklager die nu in Zwitserland woont, zat ‘slechts’ 16 maanden in de gevangenis. ‘Ik ben met mijn vrouw en kind naar Griekenland gevlucht, en daarna naar Zwitserland, nadat ik opnieuw werd veroor-

deeld door een rechtbank. Ik had het geluk dat ze mij na die zitting niet meteen hebben gearresteerd, zodat we plannen konden maken om het land te ontvluchten. Anders zat ik nu voor jaren achter slot en grendel.’

In tegenstelling tot Murat besloot Eyüp zich te laten verdedigen door een advocaat. ‘Maar veel gewone advocaten durfden mij en mijn collega’s die van terrorisme waren beschuldigd niet te verdedigen, vanwege de intimiderende sfeer die er heerste. We kregen daarom een advocaat aangewezen door het hof zelf. Hij was er alleen om zichzelf voor te stellen, maar deed niets voor ons. Niet in de rechtbank, althans. Gelukkig was hij geen slecht mens en heeft hij informatie over mij doorgespeeld naar mijn vrouw en mijn kind, waarvoor ik hem echt heel erg dankbaar ben. Het is hoopgevend dat mensen in dit soort moeilijke situaties, terwijl ze enorm onder druk staan, tot zulke goede daden in staat zijn. Ook lijkt het misschien maar zo klein, zijn daad heeft mij geholpen om deze hel te overleven.’

In actie

Wat kan er voor Turkse advocaten, rechters en aanklagers die worden vervolgd gedaan worden? De Nederlandse advocaat Hans Gaasbeek, die zich al meer dan dertig jaar inzet voor vervolgte advocaten over de hele wereld, is betrokken bij de Day of the Endangered Lawyer, die elk jaar op 24 januari plaatsvindt. Dit jaar stond Azerbeidzjan centraal. Turkije is vanwege de allerbelabberdste situatie twee keer de focus van de organisatie geweest, de laatste keer was in 2019.

‘Op 24 januari dit jaar zijn veel advocaten in Turkije de straat opgegaan, ondanks de coronapandemie, om te demonstreren voor hun collega’s in Azerbeidzjan’, vertelt Gaasbeek. ‘Maar eigenlijk demonstreerden ze ook voor hun eigen situatie.’

Gaasbeek en andere advocaten proberen de situatie van bedreigde advocaten op de politieke agenda te krijgen. Dat doen ze door aandacht te vragen voor vervolgte advocaten, en te demonstreren voor ambassades, consulaten en Europese instellingen als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). ‘We hebben in 2017 samen met andere organisaties een congres in Turkije georganiseerd, vanwege onze grote zorgen over de arrestaties van honderden vakbroeders en andere juristen. Ook wonen we al vanaf 2013 heel veel processen bij tegen advocaten, om ze zo te steunen.’

Het aanpakken van Turkije is moeilijk. Lob-

byorganisaties van internationale advocaten en rechters proberen het EHRM te bewegen tot een hardere opstelling tegenover Turkije, maar voorlopig nog met weinig succes. Zo wees het EHRM begin februari twee van zulke organisaties geen status van *amicus curiae* - een 'vriend van de rechtbank', die zonder partij te zijn in een zaak gevraagd en ongevraagd advies mag uitbrengen - toe in een zaak over Turkije. Advies van deze twee NGO's werd niet op prijs gesteld.

De gevluchte advocaat Mert zegt dat mensenrechtenorganisaties mensenrechtenschendingen moeten documenteren en hierover moeten informeren, om het publiek en de politiek bewust te maken van wat er in Turkije plaatsvindt. 'Human Rights Watch bracht niet zo lang geleden een rapport over martelingen uit. Dat is heel belangrijk, want zo weten we wat er gebeurt. Natuurlijk was dit rapport incompleet en is het slechts het topje van de ijsberg, want er wordt op grote schaal gemarteld in Turkije, maar het geeft een goede indicatie van wat er aan de hand is.'

Dat de EU en EU-instellingen onvoldoende kritisch zijn over de mensenrechtensituatie in Turkije komt door de vluchtelingendeal, zegt Mert. Hij hoopt dat de EU en de Verenigde Staten hun rug recht houden en opkomen voor de mensenrechten in Turkije. 'Alleen dan is er hoop voor vervolgte Turkse advocaten, aanklagers en rechters, en ook voor journalisten, oppositiepo-

'Ik ben door een hel gegaan. Maar in Turkije leven nog steeds heel veel mensen in die hel'

litici en anderen, hoop voor het Turkse volk.'

Lobbygroep Arrested Lawyers richt zijn hoop vooral op het Verenigd Koninkrijk, omdat daar de EU-regels nu niet meer gelden, legt mensenrechtenadvocaat Polak uit. 'We hadden jarenlang geen eigen sanctieregime, want alles verliep via de EU. Nu moeten we zelf weer met eigen wetten en regels komen.'

Vorig jaar zijn er in het Verenigd Koninkrijk veel nieuwe wetten aangenomen die het mogelijk maken om staten en individuen aan te pakken die verantwoordelijk zijn voor grove mensenrechtenschendingen. Dan gaat het over zaken als martelen en slavernij, vertelt de Britse advocaat.

'Als er goede redenen zijn om mensen strafrechtelijk te vervolgen, dan bouwen we aan een zaak. Tegen politiechefs die verantwoordelijk zijn voor de martelingen op hun politiebureau bijvoorbeeld, maar ook belangrijke aanklagers. In Turkije zijn aanklagers juridisch verantwoordelijk voor wat er met gevangenen onder hun jurisdictie gebeurt. Dit geeft ons de mogelijkheid om een zaak tegen hen te bouwen.'

Sancties en rechtszaken zijn belangrijk om Turkije een signaal af te geven, aldus Polak. 'Wat we nodig hebben zijn journalistieke verhalen, juridische stappen en politieke actie.' •

**Gefingeerd. Echte naam bekend bij de redactie.*

***Achternaam bekend bij de redactie.*

BEELD: DAY OF THE ENDANGERED LAWYER

BEELD: TWITTER

BEELD: YOUTUBE

BEELD: YOUTUBE

Ahmet Mandaci

Ahmet Mandaci was pas net advocaat toen hij werd gearresteerd. In 2015 studeerde hij af aan de Marmara Universiteit; hij begon in 2017 als advocaat in Istanbul. Hij was een van de advocaten die de zaken van Hasan Ferit Gedik en Dilek Dogan onderzocht, twee mannen die zouden zijn vermoord door de Istanbulsse politie. Hij werd gearresteerd en weer vrijgelaten, maar is nog steeds onder huisarrest geplaatst.

Ayan Cicek

Advocate Ayan Cicek werd in 2019 veroordeeld tot negen jaar gevangenisstraf. Zij en andere progressieve pro-Koerdische advocaten werden veroordeeld voor terreuraanklachten. Ebru Timtik, een vriendin van Cicek, overleed vorig jaar nadat ze maandenlang in hongerstaking was gegaan, uit protest tegen de oneerlijke rechtsgang. Cicek heeft haar eigen vinger moeten verbinden, nadat die door een Turkse cipier was gebroken.

Engin Gökoglu

Engin Gökoglu is een mensenrechtenadvocaat van het Volksadvocatenkantoor en vertegenwoordigt slachtoffers van politiegeweld en ander staatsgeweld. Hij vertegenwoordigt ook de onderwijzers Nuriye Gülmen en Semih Özakca, die na de mislukte coup poging op 15 juli 2016 werden ontslagen. Gökoglu werd in hetzelfde proces als Cicek veroordeeld en zit nog steeds in de gevangenis.

Eren Keskin

De 61-jarige Eren Keskin is de vicevoorzitter van de Turkse Mensenrechten Vereniging IHD. Keskin heeft voor haar inzet voor vrouwenrechten en de Koerdische minderheid in Turkije vaker in de gevangenis gezeten. Ze zit nu een gevangenisstraf van zeven jaar en zes maanden uit, voor het beledigen van de president, 'Turksheid', de Republiek en de instituties en de organen van de staat.

Turkse journalist in ballingschap: ‘Zelfs in vrije landen is ons werk heel lastig’

Kritische Turkse journalisten worden zelfs nadat ze gevlucht zijn nog belaagd door het regime van president Erdogan en zijn aanhangers. Dat zei de Turkse journalist Yavuz Baydar onlangs in een online bijeenkomst over persvrijheid en Turkije.

● EWOUT KLEI

De bijeenkomst was bedoeld als voorzetje in de aanloop naar het ‘Turkey Tribunal’, een symbolisch proces tegen de Turkse staat. Het is een initiatief van Van Steenbrugge Advocaten uit Gent. De bedoeling is dat in mei dit jaar in Genève het werkelijke ‘proces’ gaat plaatsvinden.

Kritische journalisten worden bij wet verdacht van terrorisme en vaak veroordeeld. Dat vertelde de Belgische journalist Philippe Leruth, die een vernietigend rapport over persvrijheid in Turkije schreef, op deze bijeenkomst.

Veroordeelden hebben nauwelijks een mogelijkheid tot hoger beroep. Sommige journalisten kregen levenslange gevangenisstraffen zonder mogelijkheid tot gratie, terwijl anderen hoge straffen opgelegd kregen. Het gebeurt vaak dat journalisten vrijgelaten worden, om niet lang daarna opnieuw gearresteerd te worden. Er zitten gemiddeld meer dan honderd mensen vast, stelde Leruth vast.

Met de persvrijheid van Turkije was in het verleden ook niet al te best gesteld; denk aan de moord op de Armeens-Turkse journalist Hrant Dink door een Turkse nationaliste in 2007. Maar onder Erdogan werd het erger. Journalist Yavuz Baydar, hoofdredacteur van de Turkse website *Ahval*, vertelde in deze online sessie dat de Gezipark-protesten van 2013 een belangrijk keerpunt vormden.

Na deze protesten werden veel

YAVUZ BAYDAR TIJDENS EEN PROGRAMMA OVER PERSVRIJHEID IN 2014 (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

‘In Berlijn kunnen Turkse journalisten zonder bodyguards niet naar hun werk vanwege de vele Erdogan aanhangers’

journalisten ontslagen, iets wat onder Erdogan inmiddels al ruim drieduizend keer gebeurd is. In het jaarrapport van de Amerikaanse NGO Freedom House degradeerde Turkije na 2013 van een land met gedeeltelijke persvrijheid naar een land met een onvrije pers. Erdogan sloot daarna vrijwel alle kritische media, als hij ze niet al had overge-

nomen.

‘We hebben nu te maken met zeven jaar nachtmerrie’, zegt Baydar, ‘en we bevinden ons nu op de bodem. 95 procent van de media staat, direct of indirect, onder controle van de overheid. En de overgebleven vijf procent krijgt het steeds moeilijker.’

Na de overname van onafh-

kelijke kranten door de regering werden de digitale archieven vernietigd, aldus Baydar. Oude artikelen van *Taraf*, de krant van schrijver en journalist Ahmet Altan die nu een levenslange gevangenisstraf uitzit, zijn verdwenen. Hetzelfde geldt voor *Zaman*, de krant die banden had met de Gülenbeweging - die volgens Erdogan verantwoordelijk is voor de mislukte staatsgreep van juli 2016. Deze vorm van intellectuele kapitaalvernietiging noemt Baydar ‘barbaars’.

Baydar meldde ook dat na de mislukte coup ongeveer tweehonderd Turkse journalisten naar het buitenland zijn gevlucht, waaronder hijzelf. De Erdogankritische journalist Abdullah Bozkurt, die na de coup asiel heeft gekregen in Zweden, werd vorig jaar september aangevallen door drie mannen. Dit roept de vraag op hoe veilig Turkse journalisten in ballingschap zijn.

Volgens Baydar zijn zulke aanvallen op Turkse ballingen symptomatisch. ‘Vooral in Duitsland en Zweden gebeurt dit’, vertelde Baydar. ‘We volgen de zaken in Berlijn op de voet, waar Turkse journalisten in ballingschap zonder bodyguards helaas niet naar hun werk kunnen gaan vanwege de vele Erdogan-aanhangers in de stad.’

Baydar noemde ook dat de Koerdisch-Oostenrijkse politica Berivan Aslan vorig jaar ontkwam aan een moordaanslag. Baydar: ‘We moeten ons heel goed bewust zijn van deze feiten. Ons werk is niet gemakkelijk, zelfs niet in vrije landen.’ ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

Drs. İsmail Sevinç

Arts arbeid en gezondheid/verzekeringsarts

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl - 0624706882

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

Interview.

‘Ik hou van Nederland. Maar de toeslagenaffaire kan écht niet’

● EWOUT KLEI

De Europese Commissie moet kijken naar de mogelijkheid om een inbreukprocedure aan te spannen tegen Nederland vanwege de toeslagenaffaire. Dat betoogde D66-Europarlementariër Samira Rafaëla begin februari in een brief aan de Europese Commissie, mede ondertekend door antidiscriminatieorganisaties De Goede Zaak, S.P.E.A.K. en Controle Alt Delete. Rafaëla wil dat de Eurocommissie bekijkt of het ‘institutioneel racisme’ in de toeslagenaffaire ‘een potentiële schending van EU-wetgeving’ is. ‘Ik wil dat Nederland op de vingers wordt getikt en de consequenties ervaart’, zei ze tegen *het Parool*. We spraken haar over haar jeugd, de islam, D66, racisme, haar werk in Europa en uiteraard de toeslagenaffaire.

U beticht de Nederlandse overheid van ‘institutioneel racisme’. Waar baseert u uw oordeel op? Het rapport Donner en het rapport Van Dam, die deze kwestie onder de loep namen, reppen hier met geen woord over.

‘Die vraag wordt mij vaker gesteld. Die twijfel vind ik niet de goede houding. Je moet institutioneel racisme niet stelselmatig ontkennen, want dan kom je niet tot de kern van het probleem. De Belastingdienst heeft zelf toegeven aan etnisch profileren te doen. Ze hiel-

den lijstjes bij van mensen met een dubbele nationaliteit. Bovendien hebben sommige medewerkers van de Belastingdienst zich op een racistische wijze uitgelaten over niet-witte mensen. Er werd gesproken over ‘zwartjes’ en een ‘nest Antillianen’. Als je dan nog de vraag stelt of dit wel of geen racisme is, dan wil je de olifant in de kamer gewoon niet zien. Overigens ben ik niet de enige die rept over ‘institutioneel racisme’. Maatschappelijke organisaties, experts, advocaten, ze gebruiken deze term ook. Je kunt beter de vraag stellen: ‘Waarom spraken het rapport-Donner en het rapport-Van Dam niet over ‘institutioneel racisme’?’ Ze hebben het wel over het schenden van de grondbeginselen van de rechtsstaat. Ik vind het ergerlijk dat sommige mensen vallen over de term ‘institutioneel racisme’. We moeten nu geen semantische discussie voeren, maar werken aan echte oplossingen.’

‘Er werd gesproken over ‘zwartjes’ en een ‘nest Antillianen’. Als je dan nog de vraag stelt of dit wel of geen racisme is, dan wil je de olifant in de kamer gewoon niet zien’

Wat wilt u precies bereiken met die strafprocedure? Het kabinet heeft al excuses betuigd en er zijn in Nederland twee commissies geweest. Er wordt gecompenseerd. Nederland heeft al een vraag om onderzoek naar Raad van Europa gestuurd naar aanleiding van de toeslagenaffaire. Waarom dan toch dit brekijzer gebruiken?

‘*Het Parool* gebruikte het woord ‘strafprocedure’, terwijl het feitelijk om een inbreukprocedure gaat. De krant heeft ervoor gekozen om het te benadrukken en vast te houden aan dit begrip. De inbreukprocedure moet er toe leiden dat wetgeving aangepast wordt, want nu is er EU-wetgeving geschonden. Mijn doel is niet om Nederland een dikke boete te geven, Nederland financieel te straffen. Daar hebben de financieel gedupeerde ouders bovendien ook helemaal niets aan. Ik wil dat Nederland zich houdt aan

EU-wetgeving, zodat Nederland in de toekomst niet dezelfde fouten zal maken.’

Is dit middel niet te zwaar? Die inbreukprocedure wordt immers ook gevoerd tegen landen als Hongarije en Polen, waar de rechtsstaat hevig onder druk staat. Nederland valt daar toch niet mee te vergelijken?

‘Een ontwikkeld land als Nederland, dat waarden als goed bestuur en integriteit hoog in het vaandel heeft staan, heeft gefaald. Ik hou van Nederland, het land waar ik geboren en getogen ben. Maar de toeslagenaffaire kan écht niet. We moeten het goede voorbeeld geven. Het is zonde om al het moois wat we bereikt hebben, en het cultureel kapitaal dat we hebben kapot te maken door institutioneel racisme. De wettelijke basis van de inbreukprocedure is inderdaad hetzelfde als bij Hongarije en Polen. Natuurlijk snap ik dat het niet leuk is om met deze landen te worden vergeleken. Maar als je niet in dit rijtje wil komen, zorg er dan voor dat je het goede voorbeeld geeft. We moeten ook kritisch naar onszelf kijken.’

Volgens *het Parool* heeft u uw partijgenoten in verlegenheid gebracht, want D66 zit in de coalitie. Is dit voor u geen extra overweging geweest? De krant schreef ook dat de D66 partijtop door u niet is ingelicht over uw actie. Hoe reageerde men hierop?

‘De insteek van *het Parool* begrijp ik echt niet. Ze waren op zoek naar politieke sensatie die er niet is. Maar dit gaat over duizenden ouders die als gevolg van de overheid in de schulden zijn beland. Laten we het daar over hebben. Staatssecretaris van Financiën Alexandra van Huffelen van D66 zei dat het goed was dat Europa meekijkt. Hier gaat het om.’

Maar hoe reageerde de partijtop op uw brief om een inbreukproceduur te starten tegen Nederland? Ik kan mij voorstellen dat deze best wel verregaande actie nogal gevoelig ligt.

‘*Het Parool* is op zoek geweest naar sensatie, over de ruggen van duizenden toeslagenslachtoffers. Het gaat mij ook om goede ethische journalistiek. Bovendien, ik ben geen Kamerlid maar Europarlementariër. Ik bekijk de toeslagenaffaire vanuit een Europees perspectief. Bovendien heb ik dit ook gedaan in mijn rol als co-president van ARDI, de antiracisme-groep in het Europees Parlement. Het is logisch voor mij dat ik het op deze manier aanvlieg.’

U bent geboren en getogen in Uitgeest, Noord Holland. Heeft u zelf, als vrouw van kleur, veel te maken gehad met discriminatie?

‘Helaas heb ik hier wel mee te maken gehad. Uitgeest is een mooi dorpje, heel groen. Er wonen, zeker toen, weinig mensen van kleur. Ik viel op. In het dorp. Op school. En ja, dan krijg je soms ook discriminerende opmerkingen van leeftijdsgenoten naar je hoofd geslingerd. En je hebt er ook last van op de arbeidsmarkt. Zo ben ik weleens niet geloofd als het ging om mijn motivatiebrief voor een stage. Ze geloofden niet dat iemand met mijn naam zelf zo’n brief kon schrijven. En ik heb weleens moeten aantonen dat mijn werkstuk van mijzelf was omdat er boven stond geschreven: ‘Kan zijn dat ze dit niet zelf heeft geschreven.’ Ook hier werd dus getwijfeld.’

U noemt zichzelf een liberale, feministische moslima. Wat betekent de islam eigenlijk voor u?

‘Met de islam ben ik bezig op een hele vrijzinnige manier. Mijn vader, die van Ghanees-Nigeriaanse

afkomst is, was een traditioneel praktiserende moslim. Vanuit zijn geloof heeft hij mij zijn waarden meegegeven. Hij was iemand die altijd open stond voor kritische vragen. En die had ik al als kind. Hij leerde mij om eigen keuzes te maken, en ook om mensen in hun waarde laten. Vanuit mijn moederskant heb ik vergelijkbare waarden meegekregen.’

U studeerde bestuurskunde in Leiden en studeerde af op een scriptie over de oorzaken van radicalisering en terrorisme. Heeft u hier later nog wat mee gedaan, in de rest van uw carrière?

‘Na mijn studie ging ik eerst voor de gemeente Amsterdam werken en daarna kreeg ik een baan bij de nationale politie. Daar kwam mijn expertise heel goed van pas. Voor mijn masterscriptie - waarvoor ik de Baskische terreurorganisatie ETA en het Verzetsleger van de Heer in Oeganda onderzocht - focuste ik mij op de oorzaken van radicalisering. Die volgen uit maatschappelijke spanningen. Radicalisering kan getriggerd worden door raciale en sociaaleconomische ongelijkheid. Bijvoorbeeld sociale onrechtvaardigheid, of dat de culturele identiteit van minderheidsgroepen niet wordt gerespecteerd. Deze kennis heb ik meegenomen. Eerst naar de politie waar ik mij met het diversiteitsvraagstuk heb bezighouden, en vervolgens naar het Europees Parlement. Ik ben overtuigd van het belang van een inclusieve samenleving. Ook vanuit het perspectief van veiligheid.’

Waarom werd u lid van D66, en niet bijvoorbeeld van GroenLinks, PvdA of een andere partij?

‘Om heel eerlijk te zijn, heb ik nooit

aan die andere partijen gedacht. Van huis uit waren we progressief. In 2010 mocht ik voor het eerst stemmen. Mijn stem ging naar D66. Dat de partij opkwam voor mensenrechten sprak mij aan. Maar ik stemde ook D66 in reactie op de opkomst van het populisme.’

Dus eigenlijk bent u vanwege Alexander Pechtold D66’er geworden, vanwege zijn kritiek op de PVV?

‘Dat klopt wel een beetje. Pechtold heeft mij wel over de streep getrokken, de debatten tussen hem en Geert Wilders. Pechtold was de enige politicus die Wilders van repiek diende.’

Hoe inclusief is D66 zelf? Is dat niet vooral een partij voor witte hoogopgeleiden?

‘Zo heb ik dat niet ervaren tot mijn kandidaatstelling. Ik kreeg de derde plek op de D66-lijst voor de Europese verkiezingen. D66 verloor helaas een van haar drie zetels in het Europees Parlement, maar ik ben via veel voorkeurstemmen toch verkozen.’

Maar was er niet ook kritiek, misschien omdat je zo jong was, nog niet zo bekend?

‘Er waren wel vragen. Wie is zij? Waarom staat zij zo hoog op de lijst? NRC heeft in 2019 ook een stuk geschreven hierover, waarbij ze mij de vraag stelden wat ik van die kritiek vond. Dat vond ik, om mij even eufemistisch uit te drukken, niet zo chill. Ook D66 heeft uitdagingen wat betreft inclusie. Maar gelukkig heb ik veel steun gekregen vanuit de partij. D66’ers vonden het een goed idee dat iemand met een diverse achtergrond in het Europees Parlement

wilde komen. Ze waardeerden mijn manier van campagne voeren, vonden mij verfrissend. Nog steeds krijg ik vrijwel elke week positieve berichten van D66-sympathisanten die blij zijn met mijn geluid en het werk dat ik in Brussel en Straatsburg doe. Er is bij kiezers van kleur een sterke behoefte aan representatie, dat zij vertegenwoordigd worden door mensen die op hen lijken.’

En daar gaat het volgens u om, representatie?

‘Ja, ik ben een groot voorstander van diverse lijsten. Daar heb ik nooit een geheim van gemaakt. Representatie is een recht, het recht van mensen om zich vertegenwoordigd te voelen. Ik heb weinig met drogredenen als ‘die mensen van kleur zijn er niet’ of ‘ze zijn zo moeilijk te vinden’. Serieus, hou hiermee op. Dit is beledigend. We leven nu in 2021. Er zijn genoeg voorbeelden van succesvolle politici van kleur. Ik ben niet uniek. Er zijn genoeg Samira’s *in the making*. Kijk naar Amerika, waar je nu vicepresident Kamala Harris hebt, en eerder president Barack Obama. Het kan. Maar je moet mensen van kleur wel die kans gunnen. Je moet ze niet gaan dwarsbomen, maar ze gaan helpen. En als politici van kleur publiekelijk worden aangevallen dan moet je voor hen in de bres springen.’

GroenLinks kandidaat Kauthar Bouchallikht lag onlangs zwaar onder vuur, vanwege vermeende banden met de Moslimbroederschapp, maar ook omdat ze een hoofdlood draagt. Heeft u te maken gehad met soortgelijke aanvallen?

‘Regelmatig krijg ook ik vervelende opmerkingen naar mijn hoofd geslingerd, ja. Als mensen hele nare opmerkingen maken, dan maak ik er screenshots van. Je ziet niet meteen aan mij dat ik een moslimidentiteit heb, maar als mensen mij opzoeken via Google en dan lezen ze dat ik moslim ben, dan vallen ze mij ook hierop aan. Net als Kauthar heb ik ook te maken met islamofobie.’

Maar heeft u er ook echt veel last van? Of denkt u: ‘Laat die toetsenbordenridders lekker in hun racistische sop gaar koken?’
‘Het kost soms heel veel energie.

Soms heb ik echt twee dagen nodig om mij weer op te laden. Racisme is op zichzelf heel agressief, heel intens. Ook al wil je er niets van aantrekken, het vreet energie. Ik kijk zo min mogelijk naar nare *comments*. Ik begrijp niet dat mensen zo doen. Maar tegelijkertijd moet je dit niet bagatelliseren. Iemand noemde mij in een comment 'Annie' - van de musical - en plaatste er een afbeelding bij met explosieven. Echt heel naargeestig. Als het offline was gebeurd, dan vraag ik me af of ze me hadden geadviseerd dat ik mijn appartement binnen had mogen treden. Maar het is 'maar' een comment. We zijn die racistische haat normaal gaan vinden, maar het is natuurlijk niet normaal. Ik ben daarom ook heel blij dat Twitter en Facebook extreemrechtse haat aanpakken, en haatzaaiers worden verwijderd van social media.'

U zit nu ruim anderhalf jaar in het Europees Parlement. Voor onze lezers: kunt u kort en krachtig vertellen wat u doet en wat uw belangrijkste wapenfeiten tot nu toe zijn?

'Ik doe een heleboel en kan hier heel lang over uitweiden, maar voor de lezers zal ik een poging wagen, om het kort en krachtig te houden. Ik ben de coördinator voor de commissie vrouwenrechten van de liberale fractie Renew Europe, vice-coördinator internationale handel, ook ben ik lid van de commissie sociale zaken en werkgelegenheid, en plaatsvervangend lid van de commissie Mensenrechten en zit ik in een commissie voor Latijns-Amerika. Voor de commissie Internationale Handel heb ik veel gedaan. Onlangs is het mij gelukt om mijn visie over gendergelijkheid in verdragen over internationale handel het officiële standpunt van Renew Europe te laten worden. Want handel moet volgens mij bijdragen aan een betere wereld. Ook zet ik mij in voor meer vrouwen in topfuncties, via de online petitie *women on board*. Verder heb ik een bijdrage geleverd aan een Europees actieplan tegen racisme. De aanbevelingen van onze fractie worden meegenomen in dit plan. En ten slotte heb ik samen met een Franse collega een motie ingediend over noodmaatregelen voor de overzeese gebiedsdelen van de EU, die

BEELD: SAMIRA RAFAELA

'Net als Kauthar heb ik ook te maken met islamofobie'

door de coronacrisis zwaar zijn getroffen. Het Europees Parlement heeft voor onze motie gestemd, maar het is wachten of de Europese Commissie ook instemt met ons plan voor een noodfonds.'

En bent u inmiddels al een beetje wegwijz geworden in het Brussels wereldje?

'Het werk heb ik inmiddels goed onder de knie. Ik word serieus genomen. Anderen zeiden tegen mij dat het minimaal een jaar duurt om je goed in te werken in alle dossiers, en om goed in de modus te komen. Dat klopt wel. Ik zit nu *in the flow*, en weet welke handige trucjes ik moet toepassen. Brussel is echt heel groot, en als je als nieu-

weling binnenkomt weet je nog niet alles. Het duurt even voordat je de dossiers onder de knie krijgt, ook de historie van oudere dossiers. Want die gaan natuurlijk al wat langer mee. Toch leer ik elke dag weer nieuwe dingen.'

En nu wordt u inmiddels ook serieus genomen als politica, zegt u.

'Vaak wel, niet altijd. Vandaag loop ik in jeans en op sportschoenen, omdat ik niet altijd zin heb om mij formeel te kleden. Sommige mensen denken dan dat ik trainee ben. Maar ik had vanochtend geen zin om een mantelpak aan te doen. Ook ben ik tijdens een formele ontmoeting per ongeluk voor een assistent aangezien, en mijn fractie-medewerker voor Europarlementariër. Maar toen had ik wel mijn mantelpak aan.'

Interview.

Tijd om de jihad tegen radicalisering op te voeren

Er valt nog veel te verbeteren aan onze aanpak van radicalisering, vindt onderzoeker Annebregt Dijkman. Ze schreef er een boek over. 'Professionals die nu werken in de aanpak tegen radicalisering hebben geen vooropleiding.'

● FITRIA JELYTA

Naast een onophoudelijke islamistische dreiging steekt een extreemrechts gevaar de kop op, aldus de AIVD. En onlangs verbaasde de wereld zich over hoe het zo gezapig geachte Nederland in brand stond tijdens de avondklokrellen. Hoe drukken we de extremistische geest weer terug in de fles?

Met twintig jaar aan ervaring als organisatieantropoloog en onderzoeker van extremisme en inclusie schreef Annebregt Dijkman *De radicaliseringsindustrie: Van pionieren naar professionaliseren*. Ze noemt radicalisering een *wicked problem*: een ongestructureerd fenomeen zonder kop of staart, dat bovendien steeds verandert.

Dijkman: 'Dat zie je bijvoorbeeld bij de rellen tegen de avondklok, waar mensen met verschillende ideologische motieven protesteerden. Het gaat om mensen die zich vervelen of boos zijn op de overheid, maar ook om mensen die aanhangers zijn van de QAnon-complottheorie. De coronacrisis wordt nu gezien als een onderwerp dat losstaat van extremisme, maar *wicked problems* hebben de eigenschap zich te vermengen met andere *wicked problems*. Juist nu moeten we het erover hebben.'

Je verbindt extremisme ook aan inclusie. Wat hebben die twee met elkaar te maken?

'Radicalisering gaat over het in- en uitsluiten van mensen. Ook gaat het over mechanismen binnen groepen, waarbij je ziet dat de

extremistische groepen of ideologieën weliswaar mensen het gevoel geven dat ze ergens bij horen, maar mensen die er graag bij willen horen ook strikte normen opleggen. Op het moment dat dat niet lukt, wat vaak zo is, worden zij uitgesloten.

'Voorbeelden van mensen die uittreden van extremistische groeperingen laten zien dat ze teleurgesteld zijn over het feit dat ze de verbondenheid niet hebben gevonden. Dat vind ik wel hoopgevend, anders zou het betekenen dat je nooit meer terug kan komen van radicalisering, maar dat is niet zo. Het is een dynamisch proces van in- en uitsluiting. Mensen kunnen intreden, maar er ook weer uit. Daar heb je echter ook een samenleving voor nodig die mensen weer wil insluiten.'

Wat voegt je boek toe aan de bestaande literatuur over radicalisering?

'De onzichtbaarheid van de hoeveelheid dilemma's, druk, en ingewikkelde taken waar radicalisme-professionals voor staan waren voor mij redenen om dit boek te schrijven. Professionals ervaren dit in grote eenzaamheid, wat ik zelf ook ondervond in mijn werk. Ook denk ik dat radicalisme-professionals onvoldoende beschermd worden, vanwege de complexiteit van het werk en het hoge afbreukrisico. Denk aan de veiligheidsdreiging, maar ook *media exposure*. Daarnaast begrijpen veel leidinggevendenden nog niet precies wat er gebeurt op de werkvloer, bij professionals in de uitvoering. Ook daardoor zijn zij

soms onbeschermd, en vallen ze mede daarom uit.'

Wat maakt het werken met radicalisering zo ingewikkeld?

'In Nederland hebben we een integrale aanpak tegen radicalisering, wat betekent dat we met veel verschillende beroepsgroepen samenwerken. Een van de vragen die veel radicaliseringsprofessionals delen is: wat moet ik zelf doen en wanneer moet iemand anders iets doen - en wie is dat dan? De wijkagent, de docent, de jeugdzorgmedewerker en de IND-ambtenaar moeten allemaal iets doen tegen radicalisering, en daarin kijken ze vanuit hun eigen beroepskaders naar de ander.

'Zo heeft een wijkagent meer ruimte om informatie te delen, maar een jeugdzorgmedewerker heeft weer andere beroepskaders. Hierdoor kunnen situaties ontstaan

waarin professionals elkaar niet begrijpen. Het is daarom belangrijk om niet alleen de eigen beroepskaders goed te begrijpen. Gemeenten herkennen deze complexiteit en proberen hun professionals te ondersteunen door de zogeheten 'gemeenteregie op de aanpak van radicalisering'. Maar ook daarin zie je nog onduidelijkheden, want bij welke afdeling moet dit thema worden aangepakt? Bij Openbare Orde en Veiligheid? Bij Jeugd? Bij Diversiteit? En hoe ga je dat samen aanpakken? Het blijft een grote uitdaging.'

Wordt de huidige radicaliseringsaanpak beïnvloed door het huidige discours in Nederland over de islam en moslims?

'Afgelopen jaren kenden we een veiligheidsdreiging vanuit jihadistische bewegingen. Het discours in Nederland over de islam en moslims kunnen we daarom niet los zien van het beleid tegen radicalisering. Ik benoem in mijn boek voorbeelden van hoe we radicalisering kunnen zien als spiegel voor de samenleving, en als toetsing voor de democratische rechtsstaat. Wat mij daarin opvalt, is dat we als samenleving op een glijdende schaal terecht kunnen komen waarin we moslims uitsluiten - en misschien zitten we daar al in. Dat is een van de redenen waarom ik laat zien dat professionals een belangrijke rol hebben. Het is belangrijk dat zij bewust zijn van hun eigen positie, zowel vanuit hun professionele bewustzijn als persoonlijke betrokkenheid: hoe kleuren die je visie op radicalisering? Een belangrijk element dat nog niet genoeg wordt benoemd.

'Daarnaast is het ook de taak van islamitische gemeenschappen om te voorkomen dat we op die glijdende schaal belanden. Voor moslims is het lastig dat zij op twee borden moeten schaken wanneer het gaat over radicalisering. We vragen moslims om zich voortdurend uit te spreken tegen terroristische aanslagen en zeggen dat ze

BEELD: AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS

ANNEBREGT DIJKMAN (BEELD: TRISTAM SOPACUA)

dat niet genoeg doen, wat niet waar is: er is een voortdurend uitspreken ertegen. Moslims zijn er moe van, willen zich er niet meer tegen uitspreken. Niet omdat ze het geweld goedkeuren, maar ze willen dat die vanzelfsprekende norm ook voor hen geldt en er niet steeds als collectief op worden aangesproken. Tegelijkertijd vragen we moslims om binnen hun eigen gemeenschappen de taboes te doorbreken, want die taboes zijn er. Maar als je het gevoel hebt dat je niet door de samenleving wordt gesteund om die taboes te doorbreken, en je constant in de verdediging moet schieten, dan gaat het moeizaam.'

Je gebruikt de term 'jihadistisch', terwyl moslims een hele andere betekenis geven aan het woord 'jihad'.

'Er zijn verschillende vormen van radicalisering en verschillende soorten ideologieën die radicalisering inspireren. Als het gaat over terminologie moet je daarom precies zijn. Dat heb ik gedaan in mijn boek, maar tegelijkertijd laat ik zien wat het probleem is als we termen als 'jihadisme' gebruiken. Voor de meeste moslims is jihad een belangrijk basisbegrip binnen religieuze kaders, waarin meestal de innerlijke strijd voor het goede vanuit geloofsbelevens mee wordt aangeduid. Enerzijds wordt de betekenis van dit woord gekaapt door extremistische moslims die geweld plegen in

'Voor deradicalisering heb je ook een samenleving nodig die mensen weer wil insluiten'

naam van de islam, anderzijds wordt de term ook gekaapt in mediaberichtgeving. Je ziet nu krantenkoppen met bijvoorbeeld 'jihadkinderen' en 'jihadbruid'. Het grote probleem hieraan is dat de gemiddelde moslim wordt beroofd van religieuze taal. Ook moslims hebben recht op taal waarmee een religieuze identiteit kan worden uitgedrukt. Het woord 'jihad' is nu voor altijd in een terroristische context geplaatst. Dat zie ik gebeuren bij meer woorden, zoals met het woord 'kalifaat'.

Hebben media ook een verantwoordelijkheid in de aanpak tegen radicalisering?

'Zeker. Zie bijvoorbeeld het effect van media op beeldvorming. Stel dat een eindredacteur bij een artikel deze kop plaatst: 'Willen we jihadkinderen terug uit Syrië?' Dan zeggen de meeste mensen: 'Nee, dat is een te groot risico.' Maar als je mensen vraagt of ze vinden dat kinderen gestraft moeten worden voor de keuzes die hun ouders hebben

gemaakt, dan antwoorden de meesten van niet. Dat is een heel simpel voorbeeld van woordkeuze, welke frame je gebruikt, en het effect daarvan op onze onderlinge beeldvorming. Daarnaast weten we uit onderzoek dat meer media-aandacht beter is voor de terroristische groep die de aanslagen heeft gepleegd. Dat noem ik het dramatische 'huwelijk' tussen terrorisme en media. Het is een fuik waarin terroristen duidelijk de mediakaart trekken om meer status te krijgen. Terrorismen gaat over het op grote schaal zaaien van angst. De media kunnen de brandstof voor die angst onbewust voeden. Anderzijds hebben media de verantwoordelijkheid om het publiek van informatie te voorzien, waar het publiek ook recht op heeft. Media zijn de waakhond van de democratie, ons controlemechanisme op de macht. Maar media hebben zelf ook macht.

'In mijn boek geef ik het voorbeeld van de mediacode over zelfdoding. We weten uit onderzoek dat berichtgeving over zelfdoding

extra zelfdoding uitlokt. Daarom zijn er afspraken gemaakt over de terughoudendheid waarmee de media berichten over zelfdoding. In diezelfde lijn zouden we kunnen kijken naar richtlijnen wanneer het gaat om berichtgeving over terroristische aanslagen.'

Hoe tillen we de radicalismebestrijding in Nederland nu naar een hoger plan?

'Het is heel belangrijk dat organisaties expliciet aangeven dat werken met radicalisering een risicoberoep is. Daarnaast moeten we concreet maken welke kwaliteitseisen en normen we hanteren voor professionals die werken tegen radicalisering, en welke opleiding en zorg daarbij horen. Professionals die nu werken in de aanpak tegen radicalisering hebben geen vooropleiding. De wijkagent, docent of jeugdzorgwerker hebben allemaal een eigen goede opleiding gehad, maar daar zit aan de voorkant niet in wat het betekent om te werken met radicalisering. Pas op de werkvloer worden ze daarmee geconfronteerd. In mijn ideale wereld zie ik daarom een lectoraat 'Werken met extremisme', dat hogescholen en universiteiten voorziet van knooppunten tussen praktijk en wetenschap. Radicalisering is niet iets dat alleen in de politieke arena besproken moet worden, maar juist in de beroepspraktijken en in de wetenschap.

'Bij de aanpak tegen radicalisering zijn overheidsprofessionals nodig die kennis hebben over de democratische rechtsstaat, maar ook zorgprofessionals die meer te maken hebben met radicalisering als moreel vraagstuk. Zij kunnen daarin nog veel van elkaar leren. Daarbij is het goed voor professionals om aan te geven waar hun kennis ophoudt en geen antwoord hebben op de complexe vraagstukken. Er is veel dat we nog niet weten, en dat is oké. Belangrijker is om steeds vragen te blijven stellen bij de veranderende complexiteit van radicalisering. Voor mij is dit boek daarom geen eindpunt, maar het begin van een nieuwe vraag: hoe gaan we radicalisering samen effectief aanpakken als professionals, waaronder de media? Het gaat immers om de toekomst van ons land, maar ook om de toekomst van de wereld. •

Interview.

‘Bedrijven komen nog steeds te v

Niels van den Berge, GroenLinks-Kamerlid en nummer twaalf op de lijst, maakt zich hard voor mbo-studenten die slachtoffer zijn van stagediscriminatie. ‘Het gaat om studenten die heel graag aan de slag willen maar geen kans krijgen, want hun naam klinkt niet ‘Nederlands’ genoeg. Het is een naar begin van je carrière, dat helaas ook gevolgen heeft voor later.’

● EWOUT KLEI

Het zijn schokkende cijfers. 68 procent van de witte mbo'ers krijgt meteen een stageplek, tegen 48 procent van mbo-studenten met een niet-westerse achtergrond. En bijna een kwart van deze niet-westerse studenten heeft na vier keer solliciteren nog steeds geen stage, tegenover 11 procent van de witte studenten.

Hoe komt dit zo?

‘Stagediscriminatie heeft verschillende redenen. Een van die redenen is discriminatie tegen studenten met niet-westerse achtergrond, maar ook jongeren met een beperking worden gediscrimineerd. Het gaat om onbewuste en om bewuste discriminatie. Die laatste vorm van discriminatie kan heel erg *in your face* zijn. Als GroenLinks willen we beide vormen van discriminatie bestrijden.’

Maar is het niet heel moeilijk om bedrijven aan te pakken, omdat je discriminatie bij sollicitaties om maar een voorbeeld te noemen moeilijk kunt bewijzen?

‘Hier heb je wel een van de kernpunten te pakken. Het is heel moeilijk om discriminatie aan te pakken, mede omdat het niet bepaald eenvoudig is om dit te bewijzen. Stagediscriminatie is een vorm van een arbeidsdiscriminatie. En er bestaat al een Meldpunt Stagediscriminatie SBB. Maar dit meldpunt is volgens ons en mbo-studenten niet laagdrempelig genoeg. Daarom hebben we een app voorgesteld, waar je anoniem

BEELD: GROENLINKS

je melding kunt doen. Minister van Onderwijs Ingrid van Engelshoven is naar aanleiding van onze oproep hierover in gesprek gegaan met diverse instellingen, maar ze concludeerde dat er geen behoefte aan zo'n app is. Dat vind ik vreemd, want veel studenten en docenten die ik spreek willen heel graag zo'n app.’

Wat zijn de voordelen van die app?

‘De app is geen doel op zich, maar middel. Je kunt hiermee makkelijk, simpel en anoniem melding doen als je gediscrimineerd bent. En de app vergemakkelijkt ook de strijd

tegen stagediscriminatie, want als bepaalde bedrijven vaker opduiken in de meldingen kun je die vervolgens onderzoeken.’

Dankzij GroenLinks zijn er nu wel diversiteitscoaches. Wat doen die coaches precies?

‘Stagecoaches helpen mbo-studenten stagediscriminatie aan te pakken en een stage of baan te vinden. Mbo-studenten kunnen bij deze coach terecht als ze zich gediscrimineerd voelen, maar ook als ze bijvoorbeeld willen weten hoe je een goede sollicitatiebrief moet schrijven of wat de juiste dresscode is tijdens een sollicitatie-

gesprek. Daarnaast komt er op ons initiatief een brigade tegen stagediscriminatie, waar experts en ervaringsdeskundigen in zitten. Zij kunnen kabinet, Kamer, onderwijsinstellingen en leerwerkbedrijven gevraagd en ongevraagd adviseren over stagediscriminatie.’

Neemt stagediscriminatie hierdoor af?

‘Harde cijfers zijn er helaas nog niet, maar je ziet in de praktijk wel dat de stagecoach succes heeft. Jongeren worden bij de arm genomen en krijgen dankzij de bemiddeling van zo'n coach een stage. Hier zijn meerdere voorbeelden van. Je moet het zien als een sneeuwbal die aan het rollen wordt gebracht. Je stage is je eerste stap in je carrière. Het is belangrijk dat je deze stap goed maakt.’

Aan RTL Nieuws vertelde een meisje dat ze op haar stage juridische dienstverlening slachtoffer werd van racistische ‘grappen’. Haar school stak echter geen vinger voor haar uit. Komt zulk getreiter vaker voor? En wat doen stage leerbedrijven hier eigenlijk tegen?

‘Helaas staat haar verhaal niet op zichzelf, maar komt het vaker voor. Van mbo-studenten in de zorg hoor ik bijvoorbeeld verhalen over racistische patiënten. Wat leerwerkbedrijven en onderwijsinstellingen hiertegen doen, dat verschilt echt per bedrijf en per school. Bedrijven waar discriminatie plaatsvindt zijn niet per se allemaal kwaadwillend, maar ze missen soms de handelingsbekwaamheid, de tools, om dit goed aan te pak-

‘aak weg met stagediscriminatie’

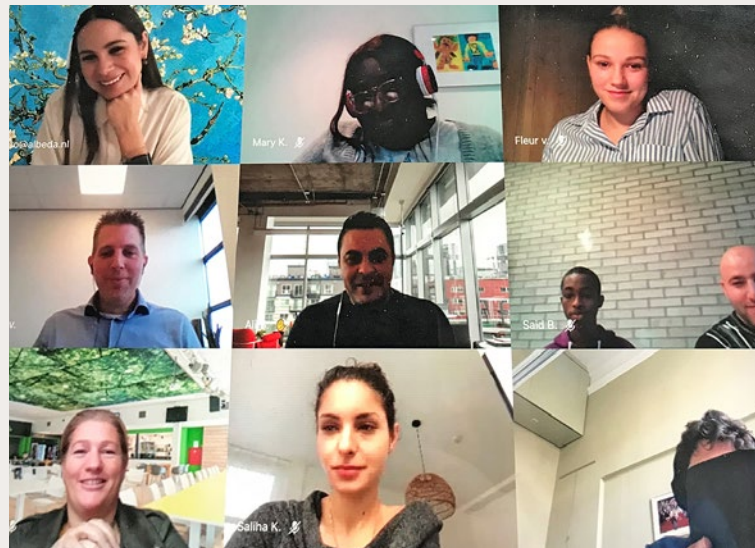
ken. Daarnaast durven veel mbo-studenten die slachtoffer zijn van discriminatie hierover niets te zeggen, omdat ze bang zijn voor een klacht, een slechte beoordeling. Ze zijn toch afhankelijk van zo'n stageleerbedrijf. Belangrijk is dus dat bedrijven beter leren hoe ze met discriminatie moeten omgaan, en dat de drempel om discriminatie te melden voor mbo-studenten lager wordt.'

En wat kunnen opleidingen doen?

'Het Albeda College in Rotterdam is een goed voorbeeld van hoe het wel moet. Deze school heeft een stagemakelaar, die bemiddelt tussen studenten en bedrijven. Het gaat om een voormalige jongerenwerker, die de doelgroep dus ook echt goed kent. Hij helpt studenten die extra hulp nodig hebben bij het vinden van een stage, maar helpt ook bedrijven door te zeggen dat ze die of die student goed kunnen gebruiken. Ik vind dat er in het mbo-onderwijs meer ruimte moet komen voor dit soort begeleiding.'

Nog even terug naar dat meisje dat slachtoffer was van racistische pesterijen tijdens haar stag. Welke rechten hebben studenten om tegen zulke discriminatie protest aan te tekenen? Zijn er bijvoorbeeld advocaten die zich met dit soort zaken bezighouden?
'Die zijn er zeker. Dit heeft gewoon te maken met het arbeidsrecht. Als je dat wilt als student kun je naar de rechter stappen om discriminatie aan te kaarten. Maar in de praktijk gebeurt dit zelden of nooit. Studenten zijn bang voor de gevolgen. Bijvoorbeeld dat ze geen goed cijfer krijgen voor hun stage. In theorie kan veel, maar er zijn praktische redenen waarom het niet gebeurt.'

Dit meisje besloot uiteindelijk van opleiding te switchen. Op het mbo vallen regelmatig studenten uit die stoppen met hun opleiding, maar hoe vaak is dit het gevolg van stagediscriminatie?

NIELS VAN DEN BERGE (RECHTSONDER) IN GESPREK OVER STAGEDISCRIMINATIE MET STUDENTEN AAN HET ALBEDA COLLEGE, ROTTERDAM (BEELD: NIELS VAN DEN BERGE)

‘Het gaat om studenten die heel graag aan de slag willen maar geen kans krijgen, want hun naam klinkt niet ‘Nederlands’ genoeg’

'Op het mbo is de uitval de afgelopen jaren toegenomen, wat een zorgelijke ontwikkeling is. Een van de redenen van uitval is stagediscriminatie, hoor ik anekdotisch van studenten en docenten, maar harde cijfers zijn er helaas niet.'

Iets heel anders: zijn hbo studenten en wo studenten minder vaak slachtoffer van stagediscriminatie? En is het fenomeen vooral een mbo probleem?

'Dat durf ik niet te zeggen. Ik weet wel dat het ook bij hbo-stages voorkomt. Bij ons Meldpunt Stagediscriminatie reageerden behalve mbo-studenten ook hbo-studenten, maar geen wo-studenten. Maar dat betekent niet dat wo-studenten nooit slachtoffer worden

van stagediscriminatie. Ik kan hier, omdat ik geen cijfers heb, geen harde uitspraken over doen.'

Wat moet er nog meer gedaan worden, naast apps en diversiteitscoaches, om stagediscriminatie aan te pakken?

'Heel belangrijk is de handhaving. De Inspectie SZW van het ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid moet bedrijven beter controleren. Een goed middel is het inzetten van *mystery guests* als sollicitanten om te kijken wat er gebeurt. Ook kunnen er fictieve sollicitatiebrieven worden gestuurd. Uit een onderzoek door wetenschappers van de Vrije Universiteit van Amsterdam, de Radboud Universiteit Nijmegen en de Universi-

teit Utrecht bleek dat autochtone zedendelinquenten betere baan-kansen hebben dan Nederlanders met een migratieachtergrond zonder strafblad. Echt schokkend. En verder moeten er meer antidiscriminatieonderzoekers bij de politie komen en moeten notoir racistische werkgevers, die openlijk racistisch zijn, hard worden aangepakt.'

Zijn er veel van dat soort werkgevers?

'Helaas, dit komt voor. Onlangs nog kreeg ik het bericht over een sollicitante, die op een ronduit racistische manier werd afgewezen tijdens een sollicitatiegesprek. 'Sorry, we nemen alleen buitenlanders aan in de schoonmaak.' Het gebeurt dus. *In your face*. Buitengewoon grof was een ander bedrijf, waar een meisje met een hoofddoek te horen kreeg: 'Jammer dat je op je CV geen foto van jezelf hebt gezet. Dat had je beter wel kunnen doen, want dan hadden we ook kunnen zien wie wij uitnodigden.' Met andere woorden: het bedrijf discrimineert openlijk vrouwen die een hoofddoek dragen. Helaas wordt er in de praktijk weinig gehandhaafd als het om stagediscriminatie gaat. Daarom is er misschien ook meer openlijke discriminatie, omdat bedrijven er nog steeds te vaak mee wegkomen.'

Wat zijn de plannen van Groen Links voor de toekomst, in de strijd tegen stagediscriminatie?

'We willen de capaciteit voor stagebegeleiding fors uitbreiden, want die ruimte is nu heel beperkt. Die begeleiding gaat niet alleen over stagediscriminatie, maar stagediscriminatie is wel een belangrijk onderwerp wat op deze manier mede moet worden aangepakt. Daarnaast blijven we ons inzetten voor de laagdrempelige manieren om stagediscriminatie te kunnen melden - dat kan en moet beter - en voor uitbreiding van de handhavingcapaciteit, zodat notoire discrimineerders ook echt worden aangepakt.' ●

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens
Koerdische Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

Als je Turken enigszins wilt begrijpen, kijk dan *Bir Baskadir*

Iedereen had het er over, en na de eerste paar minuten wist ik gelijk: de Turkse Netflix-serie *Bir Baskadir* ga ik zo snel mogelijk afkijken. Het is inderdaad zoals de naam ook claimt, een serie die 'anders is', on-Turks Turks zou ik eraan willen toevoegen. Ze is nergens te vergelijken met die vermaledijde soaps die je op de schotelantenne tegenkomt: dus soaps waar niet wordt gescholden, waar er geen blootscènes zijn of alcohol of drugs gebruikt wordt en sigaretten worden afgeschermd door de censuur.

De beroemde comedian Cem Yilmaz zei een keer dat je liever oude Turkse maffiafilms kunt kijken om je algemeen beschaafd Turks op te krikken, te fake dus, zo beschaafd gaat het er namelijk niet aan toe in de Turkse onder- of bovenwereld. Toch kijken massa's mensen - uit de arbeidende klasse en middenklasse - dagelijks naar een manier van leven die zij nooit zullen hebben en waarschijnlijk ook vaak zouden afkeuren: een leven met megahuizen, hulpjes, serveersters, chauffeurs, etentjes bij luxe restaurants en waar elke handeling urenlang wordt besproken in drie verschillende settings.

Niets van dat bij *Bir Baskadir*. Deze serie is zo dicht bij de werkelijkheid van Turken, dat ik soms

Bir Baskadir verwoordt de gevoelens die ik ook allemaal heb (gehad) tegenover mijn ouders, familieleden en andersdenkenden, maar nooit echt volledig heb kunnen uiten

keihard heb gelachen, maar ook af en toe een traantje heb gelaten. Natuurlijk is het uitermate boeiend hoe het 'seculiere' en 'confessionele' deel van Turkije zich erg moeizaam tot elkaar verhouden. Of hoe tekeer het kan gaan binnen de Koerdische gemeenschap in Turkije, de een rebels tegen het systeem en de ander meer traditioneel aan de kant van de conservatieve machthebbers. Het gaat er werkelijk zo diep en heftig aan toe, zo islamofob en islamistisch tegelijk.

Maar wat mij het meest raakte, was het 'typisch Turkse' van het

niet direct kunnen of durven uiten van je emoties of mening. De enorme depressies en uitbarstingen waartoe zulke soms wel jarenlange opkroppingen kunnen leiden. Het komt allemaal heel dichtbij. *Bir Baskadir* verwoordt de gevoelens die ik ook allemaal heb (gehad) tegenover mijn ouders, familieleden en andersdenkenden, maar nooit echt volledig heb kunnen uiten. Behalve dan via gescheld, getier en jarenlange stiltes.

Het leven in gescheiden werelden, het leiden van dubbellevens en de sociale druk om te trouwen. De schreeuwende mannen, dicht-

geklapte en patriarchaal onderdrukte vrouwen. Als je Turken enigszins wilt begrijpen, kijk dan *Bir Baskadir*.

Wat mooi was om te zien, ondanks de waanzin van alle vastgeroeste posities en denkbeelden over mannen en vrouwen, is dat een klein gebaar of afwijkende vraag ook opgepikt kan worden. Dat een man bijvoorbeeld niet altijd maar 'hard', 'stoer' of 'beschermend' hoeft te blijven.

Het is echt zoals de oud-commando tegen zijn vrouw zijn hart lucht: 'Als er iets is om te huilen, zeg het dan, laten we samen huilen. Heb ik gehuild toen het misging met mijn werk, toen ik al mijn bezittingen verkocht, of toen mijn prachtige vrouw gek werd? Kunnen we in deze vergankelijke wereld niet even vrede hebben? 'Vrede heb je pas in het graf', zei mijn vader altijd. Als dat echt zo is, dan schijt ik liever op zo'n leven.'

Bir Baskadir is uiteindelijk mooie, bijzondere tv. De vraag is of we onze eigen levens ook kunnen veranderen? Turken moeten dan meer over hun gevoelens praten en niet iedereen met een andere mening tot het ultieme kwaad terroriseren. En Hollanders, tja, die moeten zich over hun superioriteitsgevoelens heen zetten en *Bir Baskadir* gewoon een kans geven (of stikken in hun islamofobie). •

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Is tuinieren racistisch?

Onlangs werd in Turkije zeven jaar cel geëist tegen de Belgische Marisa Papen, omdat ze naakt had geposeerd in de Hagia Sophia. Dat had ze namelijk ook al eens gedaan in het Vaticaan en bij de Klaagmuur in Jeruzalem. Of dat laatste ook in de aanklacht werd meegenomen, verhaalt de geschiedenis niet.

De Volkskrant meldde in het desbetreffende berichtje van 18 januari onderkoeld: 'Ze wilde daarmee een statement maken, als is niet helemaal duidelijk welk statement.' Datzelfde gold ongetwijfeld voor de andere vorm van heiligschennis waarvoor zij veroordeeld werd, het liggen op de Turkse vlag in de bergen van Cappadocië. Of dat ook naakt gebeurde, was onduidelijk.

Zelf betitelde de daadster haar activiteiten als 'een schreeuw om verandering. Als ik me naakt laat fotograferen op plekken die als heilig worden gezien, wil ik op een knopje drukken bij mensen'.

Welk knopje precies vertelde ze er niet bij, maar het enige knopje waar ze voorlopig met succes op heeft gedrukt is dat van de openbaar aanklager, die haar schreeuw om verandering met een grondige verandering van haar eigen leven in de komende zeven jaar wenst te honoreren.

Of zouden we in het geval van de Hagia Sophia liever moeten spreken van 'culturele terug-eigening'?

De aanklacht was nog in ouderwetse termen vervat: obsceniteit en belediging van symbolen van de staat. In dat opzicht is de Turkse justitie toch niet helemaal bij de tijd. In het nieuwe *woke*-jargon dat inmiddels wereldwijd opgeld doet, zou de beschuldiging 'culturele toe-eigening' luiden: je pikt anderen symbolen in om er voor je eigen culturele genoegens mee te pronken.

Of zouden we in het geval van de Hagia Sophia liever moeten spreken van 'culturele terug-eigening'? Wat sinds kort weer dankzij Erdogan als moskee fungeert, was oorspronkelijk immers een kerk, christelijk cultureel erfgoed dat de Ottomanen zich na 1453 hadden toegeëigend, precies zoals de Spanjaarden dat twee eeuwen eerder omgekeerd deden met de Grote Moskee in Cordoba en Sevilla.

En wat als zij zich niet op de Turkse, maar Libanese vlag te ruste

had gelegd? Die is een kopie van de Oostenrijkse, slechts met een ceder in het witte veld aangevuld. Het ontwerp was van een van de vaders van de onafhankelijkheid van Libanon in 1943, Henri Pharaon, telg uit een familie die tijdens de Habsburgers enkele generaties lang de Oostenrijkse honorair consul geleverd had.

Het feit dat België - anders dan Libanon - ooit als de Oostenrijkse Nederlanden Habsburgs bezit is geweest, maakt dat mevrouw Papen dan ook best een historische claim op die vlag had kunnen leggen.

Culturele toe-eigening, culturele terug-eigening - diezelfde 18 januari wist *de Volkskrant* ook te melden dat een hoogleraar Postkoloniale Literatuur aan de universiteit van Leicester verklaard had dat de Britse liefde voor tuinieren racistisch was, en de direct daaraan gekoppelde populariteit van de

fazant een vorm van culturele toe-eigening, omdat het van oorsprong een Aziatische vogel is. Eruit met dat beest!

Ik dacht even op de satirische site *de Speld* terechtgekomen te zijn. Of op een webpagina van de Partij voor de Dieren, dat komt soms op hetzelfde neer.

Ik wist niet dat ook dieren door culturen als eigendom geclaimd konden worden. Wat, om te beginnen, zouden die fazanten - dat lijkt mij een mooie eerste Kamervraag voor Esther Ouwehand - daar zelf van vinden dat zij door een zoogdier als hun eigendom worden geclaimd? Speciësisme! Discriminatie van levende wezens op basis van hun soort!

Daar is natuurlijk de hele wereldgeschiedenis van door-drenkt. Sinds de oertijd is overal in dieren gehandeld en met dieren gesleept, ook binnen Azië zelf. In hetzelfde *Volkskrant*-stukje werd overigens ook nog een *BBC*-presentator geciteerd die als bewijs van Engels racisme tevens het tuinieren opvoerde. Racisme bestaat namelijk eveneens uit het bepalen welke bloemen of planten niet op Britse boden thuishoren.

Dus het weren van een bepaalde plant in je tuin is racistisch en het juist niet weren van een fazant is dat ook? Volgens mij staat het ene verwijt haaks op het andere. Vooral lijkt mij zo het einde zoek. ●

**DAVE
ENSBERG-KLEJKERS**

Directeur Jantje Beton.
Bestuurskundige.
Auteur van het boek
'Bezielde beschaving:
alles behalve een
multicultureel drama'
(2017).

Een betere overheid begint bij andere politiek

CDA-Kamerlid Pieter Omtzigt noemt de problemen van de Nederlandse rechtsstaat 'groot en diep'. Aanleiding voor deze typering is de dramatische toeslagenaffaire, waarmee tienduizenden ouders jarenlang door de Nederlandse overheid onrechtmatig zijn behandeld en rechtstreeks de vernieling in zijn geholpen. Omtzigt heeft gelukkig een oplossing: een sociaal contract.

Zijn recent gepubliceerde boek draagt zelfs de titel *Een nieuw sociaal contract*. Al eerder liet Omtzigt in interviews en lezingen weten dat een sociaal contract tussen overheid en burger helpt om de macht van de overheid te verkleinen en die van de burger te vergroten. Maar een nieuw sociaal contract is geen panacee voor alle problemen.

'Het sociaal contract zorgt ervoor dat die macht ook alleen voor dit doel wordt aangewend, en niet voor iets anders. De overheidsmacht is immers zo groot dat zij een leven of een bedrijf met een enkele pen-nenstreek kapot kan maken', zei Omtzigt afgelopen oktober in een lezing. 'Een nieuw sociaal contract, een nieuwe manier waarop overheid, bedrijfsleven en samenleving zich tot elkaar verhouden, is essentieel voor het behoud van de maatschappelijke vrede. We moeten de

**Racisme en onrechtmatig handelen
zit niet alleen ingebakken in
overheidssystemen, maar veel meer
nog in menselijk gedrag**

onvrede wegnemen door onze instituties te herbouwen, door *checks and balances* te herstellen.' Eens, maar naar mijn idee is zijn oplossing nog ontoereikend.

Wat hebben de ouders van de inmiddels tienjarige Nadia, die op grond van hun Marokkaanse roots door de Belastingdienst zijn gediscrimineerd en ten onrechte als fraudeurs zijn bestempeld, eigenlijk aan zo'n sociaal contract? Helpt zo'n sociaal contract ook tegen het institutioneel racisme dat in diverse delen van de overheid onmiskenbaar aanwezig is? Een sociaal contract zal op korte termijn voor hen niets opleveren, al is het maar omdat de waarde van contracten afhankelijk is van het gedrag van contract-

partners.

Anders gezegd: racisme en onrechtmatig handelen zit niet alleen ingebakken in overheidssystemen, maar veel meer nog in menselijk gedrag. In de mens- en maatschappijvisie van politici en ambtenaren. Zolang hun beeld van de multiculturele samenleving dominant negatief van aard en toon is wordt het lastig hen tot een ander 'discours' te verleiden. Sociaal contract of niet: het gaat om menselijk gedrag en om het leiderschap. De toon vanuit de politieke en ambtelijke top is doorslaggevend voor hoe ambtenaren op uitvoerend niveau met burgers omgaan.

Ik heb geen bezwaar tegen een nieuw sociaal contract, maar daar

mag het niet bij blijven. De giftige retoriek van politici over de multiculturele samenleving en over specifieke groepen, zoals Marokkaanse Nederlanders, vluchtelingen of islamitische Nederlanders, is de wortel van het kwaad. Dit is wat bestuurskundigen 'framing' noemen.

Het frame bij de toeslagenaffaire was, simpel gesteld, dat Nederlanders met een migratieachtergrond vaker frauderen en bij voorbaat moeten worden gewantrouwd. 'Fraudeurs moeten keihard worden aangepakt!' Dat frame bepaalt vervolgens bewust en onbewust hoe ambtenaren met mensen omgaan. Zeker als de druk op het leveren van politieke prestaties groot is. Een nieuw sociaal contract tussen burgers en overheid is bij voorbaat gedoemd te mislukken zolang dit soort negatieve frames blijven bestaan.

Het is de toon die de muziek bepaalt. Binnenkort mag de Nederlandse kiezers de toon kiezen: kiezen we voor boodschappen van haat of van liefde? Kiezen we voor partijen en politici die hebben bewezen vooral tweespalt te zaaien, óf kiezen we voor partijen en politici die staan voor een inclusieve samenleving van en voor *alle* Nederlanders? Dat is een wezenlijke vraag die voorafgaat aan het wel of niet symbolisch ondertekenen van een nieuw sociaal contract. •

LODDY VAN DE KAMP

Rabbijn en publicist.

Mag ik eigenlijk wel lachen?

Het is de lente van 2019. Deze dag in de ramadan loopt ook weer ten einde. Aan tafel worden de eerste dadels gegeten en de traditionele melk gedronken. Het is tijd voor de *maghrib*, het avondgebed, en dan komen de schalen met eten op tafel. Voor mij is keurig een koojsjere maaltijd geregeld. Ik herinner mij deze *iftar*, de maaltijd om het vasten te breken, als een van die keren dat ik kon genieten van de gastvrijheid van de gemeenschap waar ik eigenlijk dagelijks mee optrek.

Halverwege de avond verschijnt op het podium een stand-up comedian. In onvervalst plat Amsterdams met een wel heel nadrukkelijk migratie-accent, laat ik het zo maar noemen. Hij laat zijn hele familieleden de revue passeren. De hele zaal ligt dubbel van het lachen. Het gaat over een mislukte schoolcarrière, over boefjes, over moeders en onaardige schoonzusjes, over de imam in de moskee, de politie en over een heel oude opa ergens ver weg in een dorpje hoog in de bergen.

Vind ik het ook leuk? Ik kijk ietwat voorzichtig om me heen. Mag ik eigenlijk wel lachen? Natuurlijk is het geinig. Dolle pret zelfs. Maar ik, die joodse gast, die hartelijk meelacht met de zelfspot van mijn islamitische gastheren en gastvrouwen,

Ik, die joodse gast, die hartelijk meelacht met de zelfspot van mijn islamitische gastheren en gastvrouwen, dat vind ik best lastig

dat vind ik best lastig. Ik probeer mijn gezicht in een plooi te houden en zo nu en dan, uit beleefdheid, toon ik eventjes een glimlach.

In 1952 opent de Joodse Max Tailleureur op het Amsterdamse Rembrandtplein zijn cabaret, De Doofpot. Avond aan avond tapt hij Joodse moppen voor een volle zaal. Gieren, lachen, brullen. Joodse moppen aan de rand van de leeggeroofde Joodse buurt in Mokum, waarvan duizenden inwoners nog maar enkele jaren daarvoor door de bezetter naar de vernietigingskampen waren gestuurd.

Dit cabaret, zo vlak na de grote vernietiging, wordt Max Tailleureur niet in dankbaarheid afgenomen.

Een week na de eerste voorstelling schrijft het *Nieuw Israëlietisch Weekblad* dat Max Tailleureur een

grote antisemiet is. Hij laat de 'Goj (de niet-Jood, red.) lachen om de Joden die in de concentratiekampen zijn vermoord'. Dat klinkt natuurlijk vreemd. De Jood Max Tailleureur die als een van de weinigen van zijn eigen familie de Jodenvervolgving heeft overleefd, die na jaren op de vlucht te zijn geweest het er levend van af brengt en dan door het NIW wordt betiteld als antisemiet.

Ook toen al wisten we geloof ik nog niet zo goed raad met wat nu precies antisemitisme is. Kan een Jood met zelfspot worden beschuldigd van Jodenhaat?

Max Tailleureur maakt het nog een beetje bonter. In die tijd verschijnt zijn eerste moppenboekje onder de veelzeggende naam *Langs mijn neuus weg*. Inderdaad, een veelzeg-

gende naam. Op de voorkant prijkt een karikatuur van Max zelf waarbij zijn niet onaanzienlijke 'Jodenneus' de lezer prominent tegemoet komt. Zelfspot ten top.

Was de moppentapper Max Tailleureur een antisemiet? Max had zo zijn eigen gedachten hierover. Zijn optreden noemde hij 'lachen om niet te huilen'. En er was wat voor hem om te huilen in die tijd. Maar dat verborg hij.

Zijn leven was voor hem 'pijn en gein'. Er waren avonden waarop hij zijn publiek verfoeide. Dan zaten op de eerste rij van zijn theater Amsterdammers die samen met de bezetter in die oorlogsjaren op Jodenjacht waren geweest. En nu brulden ze van het lachen om de verhalen van hen die zij vervolgd hebben, verteld door eentje zelf die ternauwernood aan hun klauwen was ontsnapt.

Humor is een probaat middel om niet te hoeven huilen. De toehoorder vindt dat misschien wat lastig. Maar de hoofdpersoon is de verteller. Niet de luisteraar. En als wij onze mond vol hebben van vrijheid, dan hoort daar ook de vrijheid van humor bij. Ook als het soms een beetje pijn doet.

Niemand kan het beter zeggen dan Max zelf: 'Zelfspot is niet jezelf belachelijk maken, maar je ontleent de omstanders het wapen om jou belachelijk te maken'. Toch maar goed dat ik mijzelf uit beleefdheid op de iftar een beetje inhield. •

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijks meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

